

SANDARA

Amerikos Lietuvių Tautinės
SANDAROS Organas

Entered as Second-Class matter January 14, 1914, at the Post Office at Boston, Massachusetts, under the Act of March 3, 1879.

No. 42 Tel. South Boston 52015.

South Boston, Mass., Spalio (October) 25 d. 1918 m.

Metai V.

Karės žinios.

VOKIETIJOS ATSAKYMAS.

True translation filed with the postmaster at Boston, Mass. on October 23, as required by the act on October 6, 1917.

Londonė iš Berliano beviel. telegr. tapo gauta ir Suv. Valst. spaudoje tapo paskelbta Vokietijos valdžios atsakymas į prezidento Wilsono notą. Vokietijos kancleris sakosi jis esąs atsakomas ne prieš kaizerį, bet prieš reičtagą. Vokietija sutinka evakuot užgrobtas šalis ir nori vest taikos derybas su talkininkais.

Vokietija ir dabar nepripažįsta prie sauzynaus pasażierinių laivų skandinimio ir evakuotų miestų naikimino. Vokiečių notoje bet gi sakoma, kad jų armijai ta po duotas įsakymas nenai kint privatinę nuosavybę evakuojamuose miestuose, o pavandeninių valčių komandieriams uždrausta skandint pasażieriniai laivai.

Washingtonė kas valanda laukiama naujos Vokietijos notos. Prezidentas Wilsonas nėmano su dabartine Vokietijos valdžia tarties, ir karė tol tęsis, kol Vokietija neišpildys visus Suvienytų Valstijų reikalavimus.

SUV. VALSTIJŲ ATSAKYMAS AUSTRIJAI.

True translation filed with the postmaster at Boston, Mass. on October 23, as required by the act on October 6, 1917.

Washington, D. C. — Tekstas prezidento Wilsono at sakymo Austrijai yra sekantis:

“Nuo Valstybės Sekretoriaus, Švedijos ministeriui.

Šalies Departmentas,

Spalio 18, 1918 m.

“Turiu garbę pranešti, kad apturėjau Jusų notą iš septynių prašymų, kurią Jūs persiuntėte nuo imperatoriškos Austro-Vengrijos valdžios prezidentui Wilsonui. Dabar aš įgaliotas prezidento prašyti Jusų buti taip geru ir persiūsti imperatoriškai Austro-Vengrijos valdžiai sekantį atsakymą:

“Prezidentas skaito savo pareiga pranešt Austro-Vengrijos valdžiai, kad jis negal priimt tos valdžios pasiūlymo dėlei tulų labai svarbių nuotikių, įvykusių po jo užreikšimų nuo sausio ir atmainusių jo atsinešimą ir atsakomybę Suvienytų Valstijų valdžios. Tarpe keturiolikos taikos sąlygų, prezidento padarytų šiame laike yra sekanti:

— Austro-Vengrijos tau

tos, kurių reikalus mes norime matyti apsaugotais ir užtikrintais, turi gauti visišką galimybę autonomiško plėtojimosi.

Nuo to laiko kaip šis sakinytas tapo parašytas ir paskelbtas Suv. Valst. Kongrese, Suv. Valst. valdžia pripažino karės esybę tarpe čecho-slovakų ir tarpe vokiškos ir austro-vengriškos imperijų, ir kad čecho-slovakų Tautinė Taryba yra faktiškai valdžia kariaujančios šalies, turinti teisę tvarkyti karinius ir politiškus čecho-slovakų reikalus.

Valdžia taipgi pripažino teisingumą Pietinių slavų siekinių prie laisvės.

Del to prezidentas daugiau negali priimti šių tautų “autonomiją”, kaip taikos bazę, ir priverstas reikalauti, idant jie, o ne jisai butų teisėjai klausime, kokis veikimas iš Austro-Vengrijos valdžios pusės patenkins jų norus ir jų įieškinus savo teisių iš savo likimo, kaip pasauliėns tautų šeimynos. Robert Lansing”.

True translation filed with the postmaster at Boston, Mass. on October 23, as required by the act on October 6, 1917.

AUSTRO-VENGRIJOS TAUTOS PASISIKELBĖ NEPRIGULMYBĖ.

Iš Washingtono pranešama, kad Čecho-slovakų Tautinė Taryba Paryžiuje pasiskelbė pilną savo nepriklausomybę Austro-Vengrijai. Tai Paryžiuje tapo atlikta susižinojus su Tarybos pirmininku, profesorium T. G. Masaryk, Washingtonė.

Čecho-slovakai reikalauja republikos, amžinai atidalytos nuo Austro-Vengrijos.

Žinios iš Austrijos praneša, kad ne tik Čechija, bet taipgi Vengrija ir Kroatija pasiskelbė neprigulmingomis.

LAISVĖS PASKOLA “OVER THE TOP”.

Ketvirtoji Suv. Valst. laisvės paskola, daryta ant 6 bilijonų doliarų, nežiurint siaučiančios Amerikoje infliuznos, pasibaigė labai pasėkmingai. Viso šioje paskoloje dalyvauja 25,000,000 žmonių, reiškia 7200,000 daugiau, negu trečioje paskoloje. Perviršis bus paskelbtas suvedus visas skaitlines.

SERBAI PASIRYZĖ KARIAUTI.

Iš Londono pranešama, kad serbai ir Pietų slavai stoja karėn prieš Austro-Vengriją ir kovoja už sut-

vėrimą unijos tarpe serbų, kroatų ir slavokų. Tie karininkai dabar randas Italijos kempėse.

ČECHO-SLAVOKAI SUMUŠĖ BOLŠEVIKUS.

True translation filed with the postmaster at Boston, Mass. on October 23, as required by the act on October 6, 1917.

Iš Shanghaius pranešama, kad žechoslovakai ir Sibiro armija sumušė bolševikų armiją ties Ekaterinburgu. Tapo užmušta 1000 bolševikų armijos kareivių, paimita traukiniai, 11 lokomotivų ir 60 kulkasvaidžių.

True translation filed with the postmaster at Boston, Mass. on October 23, as required by the act on October 6, 1917.

KOKOVCEVAS IR ŠACHOVSKOJ NUŽUDYTI.

Iš Amsterdamo pranešama, kad buvusis Rusijos finansų ministeris, Vladimir Kokovcev tapo nušautas pagal “liaudies teismo” nuosprendį.

Tokiu pat budu tapo nužudytas kunigaikštis Šachoskoj, buvusis prekybos ir pramonės ministeris. Žinias apie tai paskelbė Berliano “Lokal Anze iger”.

3000 ŽMONIŲ UŽMUŠTA BULGARIJOS REVOLIUCIJOJE.

Iš Kopenhago pranešama, kad Bulgarijoje iškilo baisi revoliucija. Ji labjausiai siaučia Sofijoje.

Virš 3000 žmonių žuvo gatvėse, susirėmimo tarpe vadovaujama Bulgarijos bolševikais darbininkų ir policijos bei milicijos, kuri stengėsi numalšint sukilimą.

VOKIETIJOS LAIKRAS- TIS REIKALAUJA KAIZERIO REZIGNACIJOS.

Iš Danijos gauta žinių, kad Vokietijos laikraštis “Fraenkische Tagespost” paskelbė visoje Vokietijoje sensaciją patalpindamas tiesioginį reikalavimą, kad kaizeris eitų šalin nuo sosto.

BROOKLYN, N. Y.

Komp. M. Petrausko koncertas pavyko.

Nors dabar pas mus siaučia infliuznos epidemija, bet spalio 19 d. gana daug publikos susirinko į McCaddin salę pasiklausyti komp. M. Petrausko koncerto. Koncerto programa buvo neišpasakytai puiki. Visi atsilankiusieji džiaugėsi ir griausmingais aploдиментаis palydėdavo komp. Petrauską ir kitus artistas bei artistes.

Korespondentas.

DEL KARĖS REIKMENŲ DARBININKŲ GYVENIMO.

(Released by the Committee on Public Information).

True translation filed with the postmaster at Boston, Mass. on October 23, as required by the act on October 6, 1917.

Suvienytų Valsitjų valdžia sujudo statyti karės darbininkų apsigynimui namus. Tokių namų reikalas pasirodė didis prie laivų statymo, ginklų dirbimo ir kitų karės darbų. Tose vietose darbininkų tiek priėjo, jog ne užteko namų juos sutalpinti.

Kongresas išleido nutarimus (gegužio 16 ir birž. 4, 1918 m.) kuriais prezidentui yra leidžiama užimti, pastatyti arba nuomoti namus ir viską, kas reikalinga darbininkams, dirbantiems amunicijų dirbtuvėse, arsenaluose ir prie laivų statymo visoj šalyje. Lig šioliai \$100,000,000 tam reikalui yra sunaudota.

Prezidentas pavedė savo įgaliotą sekretoriui, kuris sudarė Industrijalį apgyvendinimo ir transportacijos biurą kaip dalį Darbo Departmento. Liepos 10 d. pasinaudojant nutarimais leidžiančiais sudaryti korporaciją tuos darbus atlikti, ji ir buvo sudaryta New Yorko valstijoje ir pavadinta Suv. Valst. apgyvendinimo korporacija (United States Housing Corporation). Tas korporacijos veikimas eina sykiu su industrijalio apgyvendinimo ir transportacijos biuro veikimu.

Toji korporacija ištyrė ar dar tebetyrinėja jau daugiau kaip 100 miestuose esančias gyvenimo, industrijos sąlygas. Po to tyrinėjimo yra insteigiama Suv. Valst. Registracijos patarnavimas, kuris yra kad panaudoti visus namus ir gyvenimo vietas karės reikmenų darbininkams.

Siam patarnavimui prigelbsti Tautiškoji apsiginimo Taryba, (Council of National Defense), Suv. Valst. darbo biurai, lokaliai apsigynimo bordai, ir k. Ištyriama kiek ir kokie namai, flaitai, kambrai randas apilinkėje; kur tie namai randas, kaip jie tinka darbininkams gyventi, randa (nuoma) ir tas viskas yra laikoma po rankomis ir kiekvienas karės reikmenų darbininkas gali gauti tokį kambarį ar namus kokie jam reikalingi.

Kur galima tai Suv. Valst. namų registravimo patarnavimas randas sykiu su Suv. Valst. Darbo biurais taip kad vyras ar moteris, kurie jieško darbo gali gauti patarimą kur gauti kambarį ar namus. Daugely miestų ant rekordų laikoma kambariai ir priemiesėiuose, kur galima nuvažiuoti per pusę ar daugiau valandos iš dirbtuvės. Užlankomi taip-pat ir transportavimo rekordai, taip kad norintieji gali sužinoti apie specialius traukinius, kurie nuveža darbininkus į darbą. Ir tuo sumažina darbininkų skaičių per daug prisikimštoje apilinkėse ir padeda apsigyventi ten, kur liuosiau galima gyventi.

REIKIA OFICIERIŲ LIETUVIŲ ARMIJAI.

Neužilgo, tikimasi, kad Suv. Valstybių vyriausybė nutars tvirti Lietuvių Armiją. Lietuvių Armija apsieiti negali be lietuviškų oficerių. Yra ne vienas Amerikoje tautietis, kuris

A.a. A. J. Dulbis.

Pereitime “Sandaros” numeryje minėjome, kad infliuznos liga pasmaugė gabiausį Amerikos lietuvių dailininką, vos 26 metų amžiaus jaunikaity, A. J. Dulbį.

Nors jis Amerikoje gimė ir čia mokslus baigė, bet Lietuvą neišpasakytai mylėjo ir iš Amerikos važinėjo Europon Lietuvos pažūrėti. Jo tėvai paeina iš Suvalkijos.

Žiauriosios ligos belaiko išplėstas iš mūsų tarpo jaunas dailininkas paliko atmintį sekančiuose lietuvių judėjimą Am. lietuviuose. Jis nupiešė labai puikius viršelius komp. M. Petrausko operetei “Šventoji Naktis”. Jo piešti SLA. kalendarų, “Lietuvos Atstaitymo” ir kitų leidinių viršeliai. Taipgi “Vien Liet.” ir

tarnavo oficeriu Rusų armijoje. Butų gera, jeigu, toki vyrai tuoju savo antrašus malonėtu paduoti, nesa reikalui esant galėtume juosna kreiptiesi, kad galėtų susidaryti štabas ir kad galėtų organizuoti armiją. Betų, kurie jau oficeriais buvo ir yra, reikėtų gauti atsiliepmaitų jaunuolių, kurie norės patekti oficerių mokyklon: toki vyrai turėtų pranešti, kokį mokslą yra išėję ir kur ir kada?

Žodžiu sakant, tveriant Armiją reikia turėti vadus. O tokius sudarys arba jau buvę oficeriais arba toki, kurie dabar pereis oficerių mokykla. Tad ir suskubkite pranešti, kas galite

“Dirvos” antgalviai. Jis nu piešė puikų Dr. J. Šliupo portretą. Jam nepatikdavo tušti Amerikos lietuvių partijų barniai ir jis tai puikiai pajuokdavo savo karikaturose, tilpusiose “Tarkoje” ir kituose leidiniuose.

Kiekvieno Amerikos lietuvių širdį suspaudžia gailestis matant žustant talantingus, jaunus mūsų tautos sunus, lietuvių tautinio susipratimo žadintojus. Pagerbdami be laiko mirusį jauną mūsų tautos sunų, dailininką A. J. Dulbį, savo darbais visur parodykime tautinį susipratimą ir meilę prie savo varginamos tėvynės.

Vėlionis tapo palaidotas spalio 12 dieną 1918 metų Flushing kapuose, šale New Yorko.

ir norite tokias vietas užimti Lietuvių Armijoje.

Tarybų Pildantysis Komitetas.
Lithuanian National Council
703 Fifteenth St., N. V.
Washington, D. C.

AMERIKOS LIETUVIŲ
TAUTINĖS SANDAROS
KETVIRTASAI SEIMAS
BUS LAPKRIČ. (NOV.)

14, 15 ir 16 DIENOMIS
LIETUVIŲ SVETAINĖJE,
KAMP. E ir SILVER ST.
SO. BOSTON, MASS.
KUOPOS, RENGKITES!

A. L. T. Sandaros Reikalai.

Seimui Besiartinant.

Besiartinant Sandaros seimui, kaip svarbiausiam organizacijos žingsniui iš visų metinių žygių, šiūmori noriu pakalbėti apie svarbius mūsų organizacijos reikalus. Tie reikalai, mano manymu, yra svarbūs ne tik vienam sandariečiui, bet ir visiems tautininkams - demokratams, kurie tik tokiais save skaito. Šitie reikalai palies visos mūsų srovės gyvenimą ir kartą ant visados, Sandara ir sandariečiai, turi nusistatyti tvirtą pamatą partijinės disciplinos ir to laikytis. Taigi šitas seimas turi būti tuomi rubežiumi, nuo kurio Sandara turi pradėti naują ir tvarkų gyvenimą, arba turi nustoti gyvavus, nes paime niekas negali gyvuoti ir tarpti.

"Atimkite nuo mūsų blogus draugus, o nuo priešų apsiginsime mes patys", sako patari. Šiandien Sandara kaip kartas tokiose aplinkybėse atsidurusi. Šiandien Sandarai daugiausia kenkia ir ją griauja jos "draugai" pseudo sandariečiai - veikėjai. Pernykščiam Sandaros seime tapo paleista obalsis, kad Sandara yra tik menkinis prieš svarbesnius tautos reikalus, ir tas pragaištingas obalsis iki šių dienų veikia. Man teko patirti nuo kelių sandariečių veikėjų, ypač iš tolimesnių apylinkių kad juos stengiasi atšaldinti nuo Sandaros. Kiekvienam yra pasakoma: "Sandara yra toks menkas tautos reikalas, sulyginus su kitais, kad ape ją nei mislyti neverta." Tais svarbiais tautos reikalais skaitoma: Lietuvos laisvė, šelpimas karės nukentėjusių, tautininkų dienraštis ir kiti reikalai. Kad šitie reikalai yra begalo svarbus ir kad jais privalo rūpintis kiekvienas lietuvis, apie tai ginčytis būtų piktžodžiavimas! Tačiau Sandara, tautininkams - demokratams, turi būti lygios svarbos reikalas, nes jie tik per Sandarą tegali rimtai ir pasekmingai prieiti prie visų svarbiausių tautos reikalų. Kad tas yra teisybė, tai žvilgtelkime truputį praeitin.

Prasidėjus šitai pasaulinei karai, tuojaus tautininkai - demokratams paskelbė lozungą Nepri gulmingos Lietuvos. Iki tam laikui tautininkai - demokratams neturėjo savo politiškos organizacijos, taigi paskelbus tokį svarbų politiška obalsį, buvo priversti ir politiškai susiorganizuoti. Ir tuomet sutvėrė Sandarą. Tautininkus organizuoti priverė dvi labai svarbios ir butinos priežastys. Norint ką nors pasekmingai skelbti ir savo skelbiamas idėjas įknyti, reikia atsistoti ant realio darbo pamatų, kurie turi būti paremti tam tikrais principais jau konkretėje formoje išreikštais, o tas galima atsiekti tik organizacijos keliu, taipgi reikalinga ir organizuota spēka tam darbu. Tai viena priežastis. Antra-gi tai igijimas pozicijos, kad kitos organizuotos partijos būtų priverstos skaitytis su tų idealų skelbėjais kaip su organizuota spēka-partija, o ne vadintų "perrugusia tešla", anot "Darb.". Ir ačiu pastangoms pirmutinių Sandaros organizatorių, šita mūsų organizacija jau didėlius darbus atliko. Paskelbtieji tautininkų obalsiai karės pradžioje, jau pastojo visų Amerikos lietuvių (išskyrus mūsų bolševikus) obalsiais. Ir štai kaip tas įvyko.

Paskelbus tautininkams - demokratams Nepri gulmingos Lietuvos lozungą, musu kraštutinės srovės iskarto nustebo. Vėliaus kiek atsikvošėje, socialis-

ta pradėjo tytiotis ir juokauti iš tokių "kvailių" tautininkų idėjų, o klerikaliai tyliai šypsojosi. Vienok Sandariečiai į nieką neatsižvelgdami varė savo darbą ir čiepijo lietuvių liaudies širdysna Laisvos Lietuvos idėją. O ta idėja begalo galinga. Ji tuojaus įstrigo į lietuvių širdį ir prigijo - prigijo tvirtai ir greitai. Pamatę šitą netikėtą lietuvių liaudies prakilnumą klerikalai, tuojaus suprato, kad ilgiau tylėti apie tai negalima, ir štai pabaigoje 1916 metų, per savo partijos organą "Darb." apreiškė: "Ir mes stojam už Laisvą Lietuvą. Bet mes norim Laisvos Lietuvos tik tokios, kurioje nebut vietos šliupams, Mockams, Bagociams ir tt." Tais kitais reikiama suprasti visi tie, kas tik pripažįsta sąžinės laisvę.

Nors šituo klerikalų partijos, persisunkusiu viduramžių inkvizicija obalsiu, nepasipiktino nei vienas dešiniojo sparno laikraštis nei veikėjas, reikiama visi kaip vienas pritarė tam, tačiau Sandariečiai to nenusigando. Jie skelbė toliaus, savo iškelto obalsius, spindančius skaisčius demokratijos idealais.

Sandariečių Laisvos Lietuvos idealais buvo, yra ir bus: a) Pilna lygybė prieš įstatymus visų gyventojų, neskiriant nei rasės, nei tautos, nei ūkijos, nei kilmės, nei lyties; b) Sąžinės, spaudos, žodžio, susirinkimų ir susidraugavimų laisvė; c) Demokratiškas valstybės ir visuomenės darugovių sutvarkymas su lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu visų pilnamečių ir pilnamečių gyventojų - vyrų ir moterų. Ir šitie prakilnumą Sandariečių obalsių principai nustelbė klerikalų inkvizicija persisunkusiu obalsiu ir užvaldė lietuvių sielas. Pamatę tai klerikalai, antru kartu pasekė Sandariečius, ir štai New Yorko seime, šių metų pradžioje, pasirašė po rezolucijomis, skelbiančiomis: sąžinės, spaudos, žodžio susirinkimų ir susidraugavimų laisvę. Reikiama, sandariečiai priverstė juos atsakyti nuo supelėjusių viduramžinių idealų. Negana to, kad Sandariečiai pergalėjo klerikalus ir priverstė juos paskelbti tikruosius demokratijos principus, bet pergalėjo net ir socialistus. Jau šandien ir tie socialistai, kurie pradžioje iš Laisvos Lietuvos obalsio kvatojosi, pradeda rimtai svarstyti Lietuvos Nepri gulmybės klausimą. Tai yra tautininkų partijos organizuoto veikimo nuopelnai - tai yra Sandaros nuopelnai.

Atsižvelgus į tai kas augščiau pasakytą, rodosi ar galėtų rasti tokie žmonės tarpe sandariečių, kurie išdrįstų tokias pragaištingas mintis skleisti apie organizaciją, tiek daug Lietuvos Laisvės reikaluose atlikusia. O vienok yra. Taipgi jų darbo vaisiai jau matosi - jau sandariečiai pradeda atšalti nuo savo organizacijos. Kokius tie žmonės turi tikslus, sunku pasakyti. Bet gali būti vienas iš dviejų: noras pasidarbuoti mūsų dešinimiesiems, kurie amžinai geidžia matyti tautininkus pakrikusius ir sudarančius tą "perrugusią taslą", arba mato lengvesnį biznio gaudimą, tarpe pakrikusios nedisciplinuotos srovės. Mat tuomet, "uos pačius idealus, gali aiškinti kaip kam patinka, gali juos taisyti kasdien ant naujo korpalo ir vis skaitysis tautininkų - demokratų idealų skelbėjais. O kuomet yra partija, tuomet yra jau konkretėje formoje išreikšti principai, yra šio tokia disciplina, na ir tuomet negalima kasdien šokinėti į tą šalį kur tik nuskamba doliaris.

Taigi Sandariečiai turi rengtis rimtai į šitą seimą. Reikia kad suvažiuotų kuodaugiausiai delegatų, nes tik tuomet galima tinkamai organizacijos reikalai apsvarstyti. Šitame seime reikia surasti budai, kaip kuogreičiausiai "Sandarą" turėti liuosą nuo skolų. Taipgi sakau, reikia išdirbti rimta disciplina, kad daugiau negalėtų visoki pseudo draugai organizacijai kenkti. Nesa jeigu Sandara griutu, tai tuomet su tautininkais niekas rimtai nesiskaitytų, nes tai būtų faktas, kad mes toli dar stovime nuo tų gražių demokratijos obalsių.

Tokia mintis, kad Sandara yra permenkas dalykas, kad apie ją ir mislyti, lai nepaliečia gero lietuvių sielos, nes tai yra piktžodžiavimas! Šandien milijonai žmonių aukoja savo gyvastis, - kraują lieja, bilionus dolerių išleidžia bekovodami už demokratijos idealus, prieš žiaurųjį Vokietijos junkerių militarizmą, o as mus tuo pačiu laiku randasi žmonės, kurie drįsta skelbti, buk Sandara, - tų pačių idealų skleidėja, yra ant tiek menkos vertės dalykas, kad apie ją nei mislyti neverta!... Lai prasmengs toki mažadvasiai pseudo sandariečiai! Jie netik peržengia Sandaros principus, bet net visą tautą pažemina.

Pagalvokite, Sandariečiai, ir abelnai visi vidurnės srovės veikėjai apie Sandaros likimą. Dabar dar laikas - po seimui gali buti per vėlu.

S. E. Vitaitis.

Barbo Bendrumas.

Visuomeninis darbas tik tuomet gali but naudingas ir pasekmingas, kuomet varyme to darbo turi balsą visuomenė.

Amerikos lietuvių visuomenės dalis vien tik skundžiasi, kad vadovai neprileidžia liaudies prie bendro darbo, neduoda jai išreikšti savo troškimus ir nuomonės. Tai yra apgalvėtina. Nusiskundimai netur kludyti darbą: reikia panaikinti visas priežastis, kurios sukelia tokius liaudies nusiskundimus.

Yra faktas, kad iš liaudies tarpo kyla daug prakilnių minčių ir planų visuomeninio darbo varymui, tai duokime visai visuomenei tais planais pasidalinti, juos aptarti.

Jau kelintas "Sandaros" numeris išeina, kur mes daugiau vietos pašvenčiame Sandaros reikalų gvildinimui pačiais mūsų visuomenės nariais. Ir patemykime, kiek daug prakilnių minčių ir idėjų mūsų broliai išreikią!

Tik tokiu budu veikiant gali pranykti blėdingos tarpusavinės lietuvių varžytinės ir tik tokiu keliu Amerikos lietuvių gali suverti tvirtą tautinę - demokratinę pajėgą, kuria džiaugsimės mes, Amerikos lietuvių, ir mūsų broliai tėvynėje.

Šį kartą šiame skyriuje vėl telpa keli mūsų tėvynainių laišukai, išreikiantieji gražius linkėjimus ir pasakantieji besirūpinančių Lietuvos ateities reikalais mūsų brolių norus. Skaitykite tuos obalsius. Skaitykite ir imkit nuo atsiliepančių tėvynainių pavyzdį, ir kas tik branginate demokratybę ir užsibriežtas ALTS idėjas - atekite talkon! - K. N. N.

Saukia lietuvisu vyienybėn ir ragina darban.

Gerbiamas Antanas Liepinis prisiusdamas "Ateities" B-vės šėrą Sandarai iš Newark, N. J. rašo:

"Aš nutariau paaukauti savo šėrą del palengvinimo platinti spausdintą žodį ir vesti lietuvisus prie vienybės, prie bendro darbo, prie pasitikėjimo savo pajiegomis, prie apšvietos, - kad

lietuvių nebutų vieni kitiems priešai. Šindieninis lietuvių pasidalinimas į partijas tokiam tragingame momente vien blėd lietuviams neša. Taigi ir aš drįstu prašyti "Sandaros", kad be nustojimo raginti mūsų brolius prie susipratimo, kviešti prie bendro darbo. Gal dą yra kelios valandės laiko mūsų reikalavimus pasauliui bendrai išreikšti. Organizuokimės, nes gal paskiaus norėsime, kad su mumis skaitytusi, bet tuomet jau bus pervėlu. Tuomet mes vėl galime atsidurti kitų tautų vergijoje. Tat kol dą yra laikas, raginkime brolius, dėkime visas paštangas, kad prieiti prie bendro darbo. Nes turi suskambėt varpas Lietuvos palaisvinimą apreiškiantis. Turime buti susiorganizavę, kad tą laisvą mūsų tėvynę mokėtume valdyti ir nuo išnaudotojų apsiginti.

Užtekė mums laisvės saulutė, atgis Lietuva išnauro, mes lietuvių užgiedosime "Lietuva Tėvynė Musų" ir šveikinsime pasi-liuosavusius iš svetimos vergijos, daug kentusius mūsų brolius. Tuomet liuosai nuvyksime ant brangaus Nemuno kranto po verkumą džiaugsmingai uždainuosime: "Lai gyvuoja Lietuva, lai amžinai gyvuoja lietuvių kalboje spausdintas žodis. Su augšta pagarba,

Antanas Liepinis.
Spalio 13, 1918".

Bridgerpotiečių balsas.
Bridgeport, Conn. kuopoje yra veikli tėvynainių. Jiems visiems apeina Lietuvos reikalai. Jie jais rūpinasi ir visuomet gatavi pagelbėti. Bridgerpotiečiai neatsiliko nuo dabartinio Sandaros ofensyvo ir išdiskusavę dabartinę organo taktiką štai ką rašo:

"Gerbiami Tautiečiai! Mes turėjome ALTS. kuopos susirinkimą ir daug laiko pašventėme diskusijoms apie "Sandaros" pakraipą ir jos rėmimą. Plačiai apkalbėjome "Sandaros" taktiką. Daugumą narių išreikišk nepasigandėtinimą, kad "Sandara" per daug varinėjis ginčus ir per daug nuobodžiai kalbėjusi apie principus. Del to mūsų kolonija "Sandaros" priderančiai nerėmusi. Bet po ilgų diskusijų prieita prie to, kad "Sandara" butinai reikia remti, nes tai rįsasi su mūsų partijos gyvavimu. Ypač dabar "Sandara" reikia remti be jokio klausimo, kadangi jau kelintas "Sandaros" numeris ateina kaip tikras ALTS. organas ir jau tokios košės daugiau nemašoma. Dabar galima tikėti, kad "Sandara" bus kelrodžiū ir centru visų Amerikos lietuvių, mylinčių savo tėvynę.

Kadangi mūsų mieste kelias savaites tęsiasi strėikas ir jis be veik visus lietuvisu palietė, tat šį kartą siunčiame nors \$14.00 taip prakilniam tikslui. Musų kuopos izdas silpnas, kadangi vasaros laike nieko nebuvo galima veikti jo padidinimui, o išlaidų buvo gana daug. Minėtą su ma šudaro:

Iš kuopos izdo	\$5.00
V. Vaitkunas	5.00
A. B. Stankevičius	1.00
J. Ragickas	1.00
J. Kazlauskas	1.00
P. Milleris	1.00
Viso	\$14.00

Drauge prisijunčiame mėnesines mokestis \$5.10. Tai-gi viso labo šiuom tarpu \$19.10.

Su pagarba,
V. Vaitkunas.

Kaimynų atsiliepinimas.
Artimi mūsų kaimynai, sandariečiai iš Worcester, Mass., taipgi prisidėjo prie "Sandaros" ofensyvo ir spaustuvės išpirkimui prisuitė \$16.00.

Savo laiške kp. pirmininkas, M. Dulkė, rašo:
"Spalio 13 d. 1918 m. turėjome Sandaros kuopos susirinki-

mą. Nors susirinkiman atvyko tik keli nariai, bet jie parodė savo pareigas linkui organizacijos. Pakilus aukų klausimui tuoj padėjo savo dalį pagal išgalę šie draugai:

M. Dulkė	\$5.00
A. Zakaras	5.00
T. Bartkus	5.00
P. Jasiunas	1.00
Viso	\$16.00

Buvusieji susirinkime prisidėjo visuomet remti organą finansiskai, jeigu bus reikalas.

Drauge su aukomis prisijunčiū mokestį už 27 knygutes programų po 10 c. - \$2.70 ir narių mokesčių \$7.80, viso labo \$26.50.

Linkėdami geros kloties pasilikame,

Su tikra pagarba,
M. Dulkė, pirm.

***

Visų lietuvių pareiga remti Sandarą.

Kiekvienas lietuvis, susipažinusi su Sandaros idėjomis ir trokštantis gero mūsų tautai užjaučia Sandarai, kaip lietuvių organizacijai, kovojančiai už Lietuvos žmonių laisvę ir vedančiai liaudį prie plačiosios demokratijos. Daugumas tėvynainių savo užuojautą išreikiška Sandaros laikraštį užsiprenumeruodami, kitiems užrašdami ir komplimentus "Sandaros" leidėjams parašydami. Kiti tautiečiai nors nepriklauso prie Am. Lietuvių Tautinės Sandaros, bet reikšdami savo užuojautą ir centais mūsų darbą remia. Amerikos Lietuvių Tautinė Sandara yra vyriausia Amerikos lietuvių tautinė politiška organizacija ir lietuvių liaudies norų išreiškėja bei jų užtarėja, todėl labai logiška, kad kiekvienas jaučiantis esąs lietuvių šią organizaciją remia.

Štai neseniai matėme, kad nors nepriklausantis prie ALTS. SLA. prezidentas, gerb. Geguzis, prisuitė Sandaros palaikymui \$10.00. Dabar atsiliepė kitas geras tautietis, gerb. K. Piasis iš Worcester, kuris taipgi prisidėjo prie pradėto sandariečių ofensyvo ir savo laiške į Sandaros redakciją štai ką rašo:

"Gerb. "Sandaros" Redakcija! Šiame laiške prisijunčiu jums \$4.00. Du doliariai už "Sandaros" prenumeratos pailginimą o kiti du Sandaros fodnan, spaustuvės išpirkimui.

Nors aš neesiu sandarietis, bet "Sandarą" seniai skaitau ir ji man labai patinka, o kad "Sandara" yra geras ir teisingas laikraštis, tai tą jau šandien visi gali matyti. Kadangi dabar "Sandara" jaučia sunkų materialų padėjimą, tat kikevieno lietuvių pareiga yra remti "Sandarą".

Su tikra pagarba,
Kaz. Piasis.

***
Bostoniečiai ir ofensyvas.

Visi žino, kad Amerikoje yra Bostonas. Dauguma žino kad jau penkti metai kaip iš šio miesto eina grynai tautiškas laikraštis, kuris pirmiaus vadinosi "Ateitis", o patapus ALTS. organu pavadinta "Sandara". Bet tik mažuma plačios Amerikos lietuvių visuomenės žino, kiek bostoniečiams atsiėjo palaikymas šio idealio laikraščio. Su taisyt spaustuvę ir išauginti rimtą laikraštį tai jau daug reiška. Pirmiaus tik mažuma Amerikos lietuvių prisidėjo prie šio rimtai Lietuvos reikalus ginančio ir demokratybės idėjas skleidžiančio laikraščio, gi dabar vis daugiau ir daugiau rimtų Amerikos lietuvių prie mūsų darbo spiečiasi ir bostoniečiams padeda tą darbą varyti.

Bet bostoniečiai nepripažįsta "pailsimo": juo daugiau darbo iš mūsų Lietuva reikalauja, tuo daugiau energijos ir pasišventimo Bostono lietuvių parodo. To žinoma, negalima pasakyti apie visus bostoniečius: tuli stor-

žieviai jokiame lietuvių judėjime nedalyvauja. Tokie eiemantai, kaip ir paprasti gyvunai, vien piuve visas idėjas mato. Jai, bet reikia tikėti, kad brėkštanti šviesybės aušrelė ir liudni balsai iš Lietuvos sužadins ir jų širdis...

Apie bostoniečius, dirbančius lietuvių visuomenės kulturinėje dirvoje, mūsų skaitytojai žino: jų vardai jau nekartą puošė mūsų laikraščio skyltis. Dą daugumą tų vardų skaitytojai gaus progą pamatyti ateityje, kuomet tie tėvynainiai dėš savo doinę ant mūsų tautinio aukuro.

Šį kartą primename apie vietinės ALTS. kuopos susirinkimą, - kas gero joje tapo nuveikta. Bostoniečiai neatsilieka nuo kitų kolonijų ir dabartinio ofensyvo laike. Štai spalio 18 d. laike kuopos susirinkimo, besvarstant mūsų tėvynės reikalus prieita prie to, kad mes Am. lietuvių butinai turime atlaikyti ALT. Sandaros organą "Sandarą", kuri teisingiausiai gina Lietuvos žmonių reikalus ir tarnauja sandariečių - demokratų ir visų lietuvių darbininkų reikalams Amerikoje. Kad gražūs norai neapsireikštų vien žodžiuose bostoniečiai ir dabartinis Sandaros ofensyvan su doliariais prisidėjo. Aukavo:

M. Biekša	\$5.00
K. Sirbikas	5.00
K. Norkus	5.00
7 ALTS. kp.	5.00
B. Pečiulis	2.00
S. Norkunas	1.00
J. Šilinis	1.00
J. Kavaliauskas	1.00
A. Klemerauskas	1.00
D. Sapalius	1.00
V. J. Račkauskas	1.00
N. N.	1.00
J. Lukauskas	25
Viso cash	\$29.25

Šėrais paaukavo:

J. Tuinila	\$10.00
S. Geniotis	10.00
A. Dembinas	10.00
Viso labo	\$59.25

Į Sandaros seimą nuo Bostono kuopos delegatais išrinkta: p. St. Mockus ir p. Jurgis Šilinis.

Išrinkta komisija kuopos i-nešimus seimui priruosti. Jon jeina: p. Tuinila, p. S. Norkunas ir p. J. A. Lukauskas.

Šiame susirinkime prie Sandaros kuopos prisidėjo 5 nariai: Massachusetts technologijos instituto studentas Adolfas Dembinas, jureivis Antanas Gabrėnas, p. J. Kavaliauskas, p. A. Klimarauskas ir p-lė Antanina Grigalaukaitė.

Išrinkta komisijos delegatų priėmimui ir kitos.

BALSAVIMO BLANKOS ISSIUNTINĖTOS.

Spalio 18 d. 1918 m. visoms ALTS. kuopoms tapo išsiuntinėta blankos balsavimo Centralinės ALTS. valdybos sekantiems metams. Balsavimas turi but slaptas. Atlikus balsavimo blankas kuogreičiausia sugrąžinkite "Sandarai" su kuopos valdybos parašais. Po vieną blanką pasilikite kuopose. Jeigu kuris kuopos sekretorius negavo blankų, kuogreičiausia pareikalaukite iš Sandaros administracijos, 366 W. Broadway, So. Boston, Mass.

ADMINISTRACIJA NAUJOS VALDYBOS LIETUVIŲ UKESŲ DRAUGIJOS SO. BOSTONE.

M. Venis - pirmininkas	28a Story st., So. Boston.
S. Grubliauskas - vice pirm.	So. Boston, Mass.
M. Versiackas - prot. raštininkas	105 Silver st. So. Boston.
A. Latvinskas - fin. raštininkas	252 Bowen st., So. Boston.
A. Komičius - išdininkas	288 E st., So. Boston.
V. Jurgelaitis - maršalka	229 Gold st., So. Boston.

Sekantis susirinkimas bus gegužio 19 d., 1918 m., 2 val. po pietų, Lietuvių Svetainėje. Užkviename visus pributi, nes nauja valdyba kitaip apubežiavo kad reikia visiems lankytis susirinkimus.

M. Versiackas, sekr.

Karžygių Kapas.

Parašė S. E. Vitaitis.

II.

Jau temstant, užėmus msiškiams Upėnų miestelį, 43 divizija paliuosuota pasilsiu ir pilnesniam susitvarkymui. Jų vietą užėmė nauji pulkai kareivių, kurie sekdami savo pirmtakų pėdomis, ginė priešą atgal nepaisydami nei juodos nakties.

Čia pat, prie Upėnų miestelio, paskirta stovykla ir Drasulio pulkui. Kareiviai bekvodami per dieną nuvargę, nuilsę, tad vos spėjo užvalgyti, tuojuos sugulė ant pilkos žemelės, ir sumigo. Budėjo tikrai sargybos pastatytieji.

Pulk. Drasulis, atlikęs savo pareigas, įėjo ant greitųjų pastatytą šetron. Tačiau apie pasilsį ir miegą nei nemislijo. Jį degino sužeistojo jaunuolio gestančios akys. Rodosi žiuri savo mėlynom, mažai gyvybės turinčiom akimi ir maldauja:

— Matai aš jau žystu! — paskutinį savo žingsnį aukauju tėvynės liuosybei — užimk mano vietą!..

Paskendo pulkininkas išblyškusiųs praeties vaizduose, kurie iškarto buvo neaiškūs — tarsi atsitolinę, už ukanų pasislėpę. Bet juo gilin praeitį jis bridė, tuo tie vaizdai aiškėjo ir artinosi prie jo. Staiga ukanos išsisklaidė ir atidengė prieš jį aiškia prošvaistę, kurioje jisai pamatė skaudų paveikslą!.. Štai ta valanda, kuomet jisai lyg koks bailys, lyg niekšas bėga iš savo tėvynės. Kuoaiškiausiai dabar mato savo motiną, kuri raudodama kruvinomis ašaromis maldauja jo:

— Staseli, sunau mano brangus! Pasilik namie ir dirbkie savo tėvynės paliuosavimui. Tu esi vyriausias sunus, tad užimki tėvo vietą, sek jo pėdomis ir dirbki gerą pavyzdį jaunesniems savo broliams.

Bet jis neklauso motinos žodžių, nepaiso jos maldavimų. Palieka ją raudojančią ir išbėga į svetimą, tolimą šalį laimės jieskotų.

— Ak, koks nedoras niekšas aš tuomet buvau!.. — sudejavo pulkininkas ir pakilęs išėjo laukan.

Buvo vėsi ankstyvo rudens naktis. Mėnulis apsilblausiu veidu žiūrėjo į padukusį pasaulį. Matyt nedrįso linksmai žvilgterėti į lavonais nuklotą žemę..

Pilni laukai buvo žiburėlių ir kuopelės žmonių pasilenkusios žiūrėjo į veidus kritusių kareivių. Vienur Raudonojo Kryžiaus pagalbos nešėjai rinko gyvus sužeistuosius; kitur vėl burelis kareivių jieskoto pažįstamų tarpe žuvusiųjų. Dar toliau, laidotojai rinko lavonus, paženklintus juodu kryžium, ir krovė ant vežimų tarsi javų pėdus... Prikraus pilną vežimą — tuomet veža ir verčia į ilgą eilę iškastoje milžiniškoje duobėje. Vėliau apipila tam tikra disefekcija, kad nedvoktų ir užverčia žemėmis. Laidoja kartu, vienoje duobėje, priešus ir savuosius. Mat tenai... milžniškame kape, jau jie sutikime gyvena. Tenai jiems nerūpi vaidai ir kovos, nes jų krutinės jau atšalę — išgesus keršto ugnis. Jie ramūs — amžiną miegelį miega..

— Butinai turiu surasti Paupių kaimą — galvoja Drasulis eidamas per lauką nuklotą lavonais.

— Čia Upėnų miestelis ir nuo jo tik už pusės viorsto į rytus Paupių kaimas. Neįms nei 10 minutų, na, daugiausiai 15, ir aš jau namie! Vėl išvysiu tuos veidus, kurių kitą kart nemokėjau branginti. Po tiek daugel metų, vėl atsidusiu po gimtiniu stogu! Savo sodybą surasiu — pažinsiu ją.

Ir neišpasakyto ilgėsio genamas, beveik bėgte bėgo linkui Paupių. Tačiau nežiūrė kiek nevaikščiojo, kiek nejieškojo ir netik savo namų, bet nei Paupių kaimo nesurado. Viskas sunaikinta, visur tik griuvėsiai riogso — rodosi nei gyvos dvasios nesiranda iš vietinių gyventojų.

Po ilgos valandos vaikščiojimo, staiga išvydo ką tokio krutant. Priėjęs arčiau, pamatė senukę velkančią lavoną žuvusio kareivio. Matomai visai mažai pajėgų tetu-

ri, nes pavilks žingsnį, kitą ir vėl ilsisi. Pagailo jam senukės, todėl pasiskubino jai pagelbon.

— Pavelyk man, senele, aš nunešiu lavoną.

— O kas Tamsta per vienas? — užklausė bailiai senukė, paleisdama lavoną ir pati sudribdama šale jo.

— Esiu pulkininkas kitos šalies — vienos iš jūsų talkininkų.

— Tegul jums Dievas užmoka, už jūsų pagalbą! Tegul Jisai laimina jūsų žygius.

— Kur norite nešti lavoną?

— Palikite man pačiai tai atlikti — tarė liudnai senukė. — Paskutinį patarnavimą suteikiu savo suneliui, tad juo jisai sunkesnis, tuo mano širdžiai lengviau... Netoli bereikia nešti, — ana tik iki anam aržuolui — ir parodė su ranka į aržuolą stovintį ant kalmelio netoli griuvėsių. — Tenai laukia jo brolis... — užbaigė tyliai ir nylenkė galvą.

— Visviena aš noriu Tamstai patarnauti, tad pavelyk nors pagelbėti. Tai kalbėdamas paėmė lavoną viena ranka per juosmenį, o kita suėmė kadamuojančias kojas; senukė prilaikė nusvirusią galvą ir taip nešė į nurodytą vietą. Atnešęs prie aržuolo, po kuriuomi jau tysojo vienas lavonas, senelė tarė:

— Guldysite šal gulinčio. Paguldė šalimais. Tyso, kaip aržuolai pakirsti du augaloti karžygiai.

— Mylėjo viens kitą gyvendami, tad lai karu guli ir mirė..

— Abudu sunai Tamstos?

— Abudu... paskutiniai suneliai!.. — suvaitojo ir sukniubus ant lavonų graudžiai raudojo.

— Nusiramink, Tamsta! Neviena praradai mylimus vaikus. Tukstančiai motinų sunų žusta... Žuti kovoje už pasa ulio liuosybę, už demokratijos idealus, yra garbinga mirtis!

— Taip, aš žinau, kad pasaulyje ramumas išauš tikrai per kovą, liuosybė užtekės per kančias ir kraują, — tarė senelė pakeldama ašarotas akis. — Aš žinau taipgi, kad niekas negali užgimti be ašarų ir kančių, todėl, dabar, gyvenant pasaulio demokratijai visoms motinoms reikia tai atkenti. Bet man perdaug atsėjo perkeneėti!.. Štai kapas, kuriame jau guli du sunai ir dukrelė, ir štai vėl du lavonai tyso. Paskutinė mano viltis žuvo — pasilikau vienų -viena..

Pulkininkui pagailo senelės begalo. Norėjo paguosti varguolę, tačiau nesurado tinkamų žodžių. Suprato kad ji perkentė dau, daug — daugiau negu bile viena šios karės motinų. Jis labai užsiinteresavo šita nepaprasta moterimi, kurios žodžiai jį tiesiog stebino-žavėjo. Todėl nusprendė kuodaugiausiai iš jos sužinoti.

— Ar visi Tamstos vaikai žuvo kariaudami?

— Visi!.. Jeigu Tamsta turi laiko, tai prisėsk čionai ant kapo, o aš papasakosiu viską. Tamstai gal bus žingeidu išgirsti mano pergyventus skausmus, o man gal kiek nors palengvės ta kankynės našta.

Pulkininkas dairėsi aplinkui jieskodamas kitos vietos, nes jam buvo neįauku sėstis ant kapo.

— Nesibijoki Tamsta numirėlių, jie nieko blogo nedarys. Aš su jais gyvenu jau keturi mėnesiai ir man nieko blogo neatsitiko.

— Aš nebijau, tačiau sėsti ant kapo nedrįstu... Pareiga gyvųjų gerbti ramumą mirusiųjų.

— Tamsta esi geros širdies žmogus, nes moki gerbti kitų skausmus.

Pulkininkas atsėdė šale senelės, kuri apkabinusi lavonus savo mylimų vaikų, kalbėjo:

— Tegul išgirs ir mano balandėliai apie tą baisiąją naktį, kuri prisiėjo man pergyventi, tad ramiau jiems bus ilsetis šaltame kape.

Pasilenkė ir pabučiavo abiejų užšalusius veidus. Paskui padėjo galvą ant krutinės arčiau jos gulinčiojo, tarsi jieskodama paguodos sustingusioje širdyje.

(Bus daugiau).

Naujoji Gadinė jau Švinta.

Nuo Redakcijos. Čia dedame straipsnį p. Visuomeniečio, gerai žinančio Amerikos lietuvių visuomenės istoriją rašytojo. Jo straipsniai mūsų spaudoje kartais sukelia triukšmą, mat jis viešai rėžia karčią teisybę iš visuomeninio mūsų gyvenimo apsiereikimų. — "Sandaros" Red.

Kada nors atsiras tarpe Amerikos lietuvių **Istorikas**, kuris bešališkai ištirs ir aprašys lietuvių kolonijas. Paduos pasiskaityti mūsų vaikams ir anukams senukų, tėvų ir motinų, mėgintus veikti, veiktus ir nuveiktus darbus.

Vaikai ar anukai skleidami lapus Istorijos knygų atskleis ir išskaitys sekančias žinias: "Seniausia lietuvių kolonija Pennsylvanijos kalnuose M. S. 3,000 lietuvių, mūsų brolių, priversti sunkiai dirbti anglių kasyklose, bet uždarys geras; visi atvykusieji darbą gauna, — tik tinginys nedirba. Čia lietuviai turi pasistatę bažnyčią, kuri kainuoja suvirš \$150,000.00. Užlaikymas jos apsieina parapijonams arti \$20,000.00 per metus; vienok šis visas turtas yra aprašytas Rymui. Pramonija toj kolonijoje žemai stovi, — randasi trys barzdaskučiai, vienas valgomų daiktų pardavinėtojas, du drabužių pramonininkai, apie 100 šeimynų turi savo namus apsipirke, bet dar toli gražu neišmokėję ir 150 karčiamų, ant kurių užlaikymo lietuviai vidutiniai praleidžia nuo \$3.00 iki \$5.00 ant savaitės. Žodžiu, tos kolonijos lietuviai suskurę, tamsūs, prietaringi, paviduoliai, mušeikos ir tt. Jie degeneruoja (išsigema). Lietuviškos mokyklos nėra. Randasi "vieša mokykla", bet lietuviai nemėgsta mokslo ir jon tik leidžia savo vaikus iš prievartos, nes Amerikos valdžia aštriai baudžia, jei tėvai vaikų neleidžia mokyklon. — Todėl čia beveik nėra lietuvių vaikų pabaigusiu aukštesnes mokyklas. Tautiškas susipratimas tarp lietuvių labai žemas, — užklausus kokios tautos tu esi — atsako "katalikas"...

Anukas verčia lakštus Istorijos knygoj toliau, atskleidžia vieną-kitą lakštą, — štai užvardis: "Didžiausia lietuvių kolonija m. C." Čia lietuvių priskaitoma arti 85,000. Čia tai sostinė lietuvių — 10 didelių lietuviškų parapijų, prie kiekvienos parapijos randasi lietuviška parapijinė mokykla, apie 4000 lietuviškų mokinių lankosi tose mokyklose; apie 1,500 karčiamų, kurios moka į metus po 1000.00 už laisnį, t. y. teises alų ir degtinę šinkuoti; apie 2,000 visokiaropos rūšies pramonininkų — daugiau šimtas

barzdaskučių, arti tuzino daktarų-dantistų, apie tiek gydytojų, medikų ir chirurgų; trisdešimts lietuviškų katalikų kunigų, arti pora tuzinų advokatų, pusė tuzino inžinierių-technikų-elektro technikų, viena valstijinė banka, lietuviams kontroliuojama, pusė tuzino aptieky, daugiaus šimtas visokiaropos rūšies draugijų, kuopų, kliubų ir tt. Ir ko čia nėra: Idejinių, pramoninių, fraternalių. Rateliai taip ir auga, kaip grybai po lietaus. Gyvenimas verda, laikraštija tobulinasi. Išėina ir lietuviški dienraščiai, redaktoriai rankoves pasiraitojo moja minią į savo gardelius, — tai į rymišką, tai į internacionalį.

Gerų tėvynainių pasidarbavimu ir lietuviškos mokyklos gerinasi, kaip savo programais, taip ir iš sanitarinio atžvilgio. Kylant lietuvių susipratimui karčiamos mažėja, o sykiu našlių ir našlaičių ašaros džiusta ir jų skaitlius mažėja; tie patys klebonai, kurie taip išdidžiai dar neseniai į minias spjaudė perkunais ir panieka, kad drįsdavo kokis drasulis parapijonas užklausti atskaitos įeigų parapijinės kason, dabartės nors širdyje verda pagiežia prieš savo avels, bet prispaustas prie sienos išduoda atskaitas.

Dar nelabai seniai klebonai praktikavo inkvizicijos priemones, teisibe negalėdami užmesti nužiūrėtas aukas ant aukuro Torkremados, jie griebdavosi kitų priemonių, — jie naikindavo, purvindami gerą ir nesutęptą vardą prakilnių tėvynainių, bet ir tas jiems nepasisekė. Praskambėjus garsui, kad neužilgio laukiama užgimimo tikrai tautiško dienraščio, jie, tie faraonai, sušvelnėjo, antsyk atmaino toną savo burnojimo, veidus padaro nobašnais, rankas prie krutinės sukryžiuoja ir linguodami galvas šaukia prie vienybės. Net su tokiais baisiais bedieviais kaip **Jonvaikiais** jie prie vieno stalo susėda ir pradeda jiems giesmė giedoti, susukdami balsiai, kad jų didvyriai-tėvynainiai, jų atgaivintojai **Lietuvos-Tėvynės**, jums amžina garbė! Ir mes norime su jumis sykiu išvien darbuotis, tik palikit Lietuvą katalikiška! Mat jos gyventojų vilnos mums reikalingos lygiai taip, kaip Amerikos lietuvių vilnos priguli mums, dvasiškiems tėvams, nes su tomis vilnomis mes papuošiamė Ryme šv. Petro ir Povylo katedrą! — Palikit mums vadovauti lietuviškomis mokyklomis, jas tobulinti, nes tai vienatinis šaltinis, iš kur mes išleidžiam išauklėtas, paklusnias avels. Tegul pasilieka ir ant toliau obalsis: Lietuva — Kristui, o Kristus

— mum, t. y. klebonams.

Dar tebezvimbiam ausise balsas: "Grynai tautiškas dienraštis!" O čia jau ištolo girdisi naujas, nepriprastas balsas: "Liaudies Universitetas — Žinyčia!"

Ir įbėga mūsų klebonas zakristijon pasikrapinti savęs šv. vandeniu, kad Dievas atitolintų tą audrą, tą jų nelaimę. Ar girdėtas daiktas, kad muzikui, nemokančiam rašyti nė skaityti butų papasakojama, kaip jis gali pagerinti ir palengvinti savo gyvenimą. Kur ir kaip gali išmokti amato, kur ir kaip gali aprupinti save ir savo šeimyną geresne rytojaus diena, kokiomis priemonėmis gali iškirsti langes, per kurį šviestų spinduliai šviesos ir nušviestų jo vargingą, tamsią stubelę. Kaip galėjo išdrįsti "Tėvynė", dargi organas SLA., ką nors panašaus, teisingo parašyti apie "Žinyčią", o jau manyta buvo, kad seniai, seniai Žinyčia negimus palaidota tapo.

Tai laikai užstoja: pradėdama apvertinti dalykai, kurie neša apšvietą ir naują liaudžiai, o pradėdama naikinti viskas, kas buvo sutverta liaudies temdinimui, išnaudojimui ir paraziatiškos klesos tukimui.

Plaukai pasišiaušėja klebonams ir vikarams, kuomet jie kartais išsipagorioje įsigilina į šias tradicijas.

Visuomenietis.

KASDIENINIS VOKISKASIS

MELAS.

(Released by the Committee on Public Information).

True translation filed with the postmaster at Boston, Mass., on October 9, as required by the act on October 6, 1917.

Korespondentas iš Mount Holly, N. C., sutėikia pro-vokišką pasaką, buk Prezidentas Wilsonas buvo užkviestas kalbėti fraternalio ordno susivaziavime; esą "į pakvetimą nebuvo atsakyta ir Prezidentas susirinkime nedalyvavo; tuli delegatai pakeliu į namus sustojo Washingtone ir teiravosi; jiems buvo pranešta, kad p. Wilsonas užkvie timo negavęs, nuožiurą metant, kad p. Tumulty užkvietimą nuo Prezidento sulaukęs".

Pasaka yra žemas melas. Tai yra pro-germaniškos kampanijos dalimi, pasinaudojant religijos skirtumais šioj šalyj sukelti prieš-katalikiškus, prieš protestoniškus ir prieš-žydiškus prietarus, kad mes tarpu savęs susipjautume, vieton kad su Vokija kovojus.

Vokiški propagandistai čia ir Vokietijoj skelbia, buk atlyginimo byloje, iškilusioje del Lusitania nuskandinimo, teisme buvo pariparodyta ir teisėjo pripažinta, kad tas laivas buvo apginkluotas amunicijos laivas, sprogtančiąją medžiagą vežantis. Ištikrųjų-gi byla buvo išklasyta teisėjo Juliaus M. Mayer, Suvienytų Valstijų distrikto teisme laivyno šakoje New Yorke. Teisėjas Mayer užreikškė savo tyrinėjimuose, kad neabejotinai buvo pariparodyta, kad Lusitania nebuvo ginkluotas laivas, kad jis niekados ginkluotas nebuvo ir kad nevežė sprogtančios medžiagos kelionėje, kurioje buvo sutorpeduotas ir nuskandintas.

"SANDARA"

Amerikos Lietuvių Tautinės Sandaros, organas.

Metams kainuoja (Amerikoje) \$2.00

(Užsieniuose) \$2.50

Pavienis numeris 4c.

Agentams duodama už platinimą rabatas.

"THE LEAGUE"

The organ of the Lithuanian National League of America.

Yearly Subscription:

In the United States \$2.00

Six months \$1.00

To Foreign Countries \$2.50

Kreipiantės rašykite:

"Sandara"

366 W. Broadway, So. Boston, Mass.

Atsiunčiamieji Redakcijai rankraščiai turi būti su autoriaus parašu ir antraštu. Rankraščius Redakcija taisyriškingai trumpina sulig savo nuožiuos.

Netinkantieji spaudai smulkesnieji raštai (korespondencijos, eilės ir t. p.) aakinami ir autoriams negražinami.

"SANDARA"

366 Broadway

So. Boston, Mass.

Apžvalga.

Užsimena apie lietuvius.

True translation filed with the postmaster at Boston, Mass. on October 23, as required by the act on October 6, 1917.

Pereito nedėdienio numeryje "Boston American" patalpino sekantį pranešimą iš Londono:

"Lietuvių kalba yra viena iš seniausių.

Kuomet pradžioje karės vokiečiai užėmė Lietuvą, tai pirmas vokiečių žingsnis buvo uždraudimas lietuvių spaudos ir kur tik galima, ten lietuvių kalba tapo pamainyta vokiškąja. Paskui vokiečiai atmainė savo politiką ir Lietuvoje pradėjo leist laikraščius lietuvių kalboje, bet patys vedė visų raštų kontrolę ir patys editorialus rašė.

Lietuvių kalba yra viena iš seniausių kalbų pasaulyje. Lietuvių kalba pastebėtina panašiai į tulas labai senas kalbas ir nieko bendro neturi nė su slavų, nė su vokiečių kalba".

Tokios žinutės amerikonių spaudoje apie Lietuvą mums, kaip lietuviams, yra daug smagiau skaityti, negu tie visi skambūs raštai apie tautų paliuosavimą, kur nuteriota Lietuva visai neminama ir Lietuvos teritorija, per bjaurias lenkiškų šovinistų intrigas, lenkams žadama.

Klauskime, ką sako Rusijos lietuviai.

Vienas laikraštis paduoda straipsnį iš Europos lietuvių krikščionių - demokratų organo "Vado", kur kalbama, kaip nežmoniškai pavergė Lietuvos gyventojus Vokietijos militaristai, su Rusijos bolševikų pagalba. Ir štai ką apie tai "Vado" rašytojas sako Rusijos lietuviams:

"Lietuva suvaržyta, Lietuva palikta be pajėgų. Lietuvos veikėjų užimtos burnos, jų kojos ir rankos surištos besiaučiančių Lietuvos "pergalėtojų" vokiečių. Tik mes Rusijoje gyvenantieji lietuviai tegalime drąsiai ir tvirčiai savo žodį tarti dėl Lietuvos, reikalaudami jai pilnos nepriklausomybės ir gindami nuo vo-

kiečių pavergimo."

Lai šis kreipimasis į nuvargintus Rusijos lietuvius sužadina Amerikos lietuvių energiją dirbti dėl savo tėvynės žmonių naudos.

Nors kartą susitvarkykime.

"Tėvynė" 41-mo numerio apžvalgoje puikiai išdėsto Amerikos lietuvių visuomenės nenuoseklų rupinimąsi Lietuvos žmonių šelpimui ir pabara politikierius, kurie šį šventą darbą (Lietuvos baduolių šelpimo darbą) demoralizuoja. Tarp kitko "Tėvynė" sako:

"Pas kitas tautas to nėra. Ten yra pas veikėjus užtektingai geros valios, kad panašiuose darbuose sueiti vienybėn ir parodyti savo išnašumą, patriotiškumą, pasišventimą. Pvzd., lenkai netik suderino (didžiumoje) aukų rinkimo darbą, bet "aptaksavo" net ir savo bažnyčias! Lietuviams toli dar prie to siekia! Jie barasi, jie užvydi, jie giriasi tokiais savo darbais ir nuopelnais, kurių ir prisikišus nesimato. Ak, vargas mums, broliai, kad nejieškome sau kelio!

Suprantame, jog dabar gal taip pat, kaip ir pirma, sunku bus pertikrinti tuos, kurie nenori būti pertikrintais. Sunku sueiti ton vienybėn. Tad bent tegul napsileidžia, tegul dirba iš viso savo peties tie lietuviai, kurie jau sustojo darban. Tegul veikia tie C. K-to Skyriai, kurie jau susitvėrė ir veda Mezliavos darbą. Lai plėčia savo darbą šios kolonijos, kur jau yra darbas užmegstas, butent: Boston, Norwood, Lawrence, Montello, Waterbury, New Britain, Wilkes Barre, Baltimore, Cleveland, Detroit, Chicago, So. Omaha, Sioux City, Grand Rapids ir tt. Dabar atsitikimai bėga tokiu spartumu, kad viena diena metus atstoja, kad šiandien nei įspėti negalime, kas įvyks ryt. Taigi savo darbu ir jo pasekmėmis bukime prisirengę pasitikti ateitį, kuri daug ko iš mūsų parcalaus!

Tą patį turime pasakyti ir apie Neprigulmybės Fondą, kurio tikslai visiems yra žinomi. Prie tų reikalų, kurie dabar yra atliekami, mūsų kovai už Lietuvos laisvę reikia ne šimtu, bet tūkstančių dolerių; reikia, kad dirbtų ir aukotų ne 10 žmonių iš šimto, kaip kad užsiminė L. N. Fondo sekretorė savo atsišaukime, bet kad dirbtų visos 100 iš 100. Nes a jau visi geidžiame, kad mūsų kraštas susilauktų liuosybės, — bet kuomi tą geismą parėmėm? Juk ir toks menkas sumanymas, kaip sudarymas 1.000 žmonių, kurie duotų po \$10 į metus Lietuvos laisvės reikalams, — ir tas dar neįvyko, nes vos tik 400 ar 500 tokių Lietuvos teatsirado. Kur-gi yra tie šimtai tūkstančių Lietuvių? Kur-gi yra patriotiškos draugijos? Pagaliau kur yra mūsų

kuopos, kad neparemia 11-tos kuopos įnešimo? Kas pasidarė su Amerikos Lietuviais, kad jie taip sunkūs yra išsijudinimui prie tautos darbo? Ar-gi jie nenujaučia, kad dabar yra kuokarščiausias mūsų prisirengimo darbas? Jei nebusime prisirengę dabar, tai paskui gali būti per vėlu."

Jau daug suvėlinta, daug bereikalingos nuoskaudos suvargintiems Lietuvos žmonėms Amerikos lietuvių egoistiškos varžytinės suteikė. Ir dą daugiau suteiks, ir dą didesnę praeiksmą Amerikos lietuvių "veikėjai" ant savęs užsitrauks, jeigu mūsų visuomenė vis demoralizuos įvairūs politikieriai. Įstaigos, kurios rūpinasi Lietuvos žmonių šelpimu, privalo savo žodį tarti ir kaip galint greičiau prie susitvarkymo prieiti.

Politiškų apsilvymų galdynė.

"Naujienos" viename savo editoriale, iš spalio 15 d., nurodinėja LS. Sajungoje vykstančią betvarkę ir partaria lietuvių socialistų organizacijai apsilvoti nuo nešančių suirutės gaivalų. Tai "N." pataria tuoj padaryti, nes esą, jeigu ilgiau taip bus, tai lietuvių socialistų organizacijai nenorės priklausyti gerbiantis save žmonės. Tarp kitko jos rašo:

"LSS. VII rajono konferencija, įvykusi perontoje nedėlioje, turėjo atidaryti akis Chicagos lietuvių socialistams.

Socialistų organizacija pradeda eiti blogu keliu. Konferencijoje, kuri susideda iš kuopų atstovų (reiskia, iš gabesnių jų kuopų narių), buvo ištisa diena praleista triukšme ir kivirčiuose. Jokio rimto svarstymo jokio naudingo pozityvio nuatarimo; tik ginčai ir užsivarinėjimai.

Ir tai jau antra tokia konferencija! Apie mėnesis laiko atgal buvo atlaikyti lygiai tokia-pat triukšminga, betvarkiška ir nevaisinga konferencija, kaip šita. Pereito nedėdienio extra-konferencija todėl ir buvo sušaukta, kad mėnesis laiko atgal konferencijoje perginčus ir triukšmą nebuvo nieko nutarta.

Šitai pat dalykai toliaus nebegali. Tiems triukšmams turi būti padarytas galas — nes jie, viena, trukdo visą organizacijos veikimą, antra, žemina organizacijos vardą ir gali atstumti nuo jos rimtesnius žmones. "Kairiųjų" įrnakiai tai riksmas, asmeniškai užsipuldinėjimai ir šmeižimai gabesniųjų priešingos jiems srovės žmonių. Jie tą vadina "revoliucioniška taktika".

Panašiai yra ir tautininkų partijoje. Tik čia ne "kairieji", bet "dešinieji" organizaciją slopina ir suirutės daro. Vyriausia lietuvių tautininkų - demokratų partija yra Amerikos Lietu-

vių Tautinė Sandara, bet atsiranda tokių "gerų tautiečių", kurie tik myli tokiomis vadinties, bet faktiškai organizacijai nieko gero nelemia. Pas mus yra dą ir tokių elementų, kurie garsiai vadinasi tautininkais, tautiškoje įstaigoje dirba (tuli net tautiškus laikraščius redaguoja), bet organizacijai nepriklauso, o vien tik apie visokius "išrovavimus" užsisvajoję organizaciją šmeižia ir nesistengia jon savo darbo įnešti, bet tik pražuti jai pranašauja.

Šį klausimą gerai nušviečia ALTS. pirm. gerb. S. E. Vitaitis savo straipsnyje "Seimui Besiartinant", telpančiame šiame "Sandaros" numeryje.

Dabar yra reformų, atsinaujimo ir susitvarkymo galdynė, taigi ir mes nuo jos neatsilikime.

Ne vien žodžiais, bet ir darbais tai darodykime.

Vargas svetimtaučiams Japonijoje.

Kas gyvena Japonijoje tas žino, kad ten europiečiams negalima gauti jokio darbo. Pirmiausias ten tik japonai ir gyvendavo, bet laike šios kartės ir kitataučių ten daug užkliuvo. ypač paskutiniu laiku, kuomet išvažiavusieji iš Amerikos Rusijon žmonės pasibijoję važiuoti Rusijon dėl siaučiamų ten revoliucijos baisenybių.

Tulas lietuviai štai ką rašo "Tėvynėje" apie tai:

"Didžiama atvažiavusių iš Amerikos nori grįžti atgal, bet ne taip lengva tai atsiekti. Labai daug net, ir lietuvių randasi, skursta Japonijoje ir negali nei į Rusiją važiuoti, nei į Ameriką grįžti. Ir jeigu toliaus važiavimas šiuo keliu iš Amerikos nesustos, nežinau kaip jie galės čia gyventi. Gerai jei pas ką randasi šiek tiek pinigų. Tuli jau badauja, o uždarbių čia Japonijoje nėra jokių. Butinai praneškite apie tai visuomenei. Jei kas yra pasirengęs važiuoti į Rusiją, tegul nuo to atsižada dabar. Jau ir be jų čia daugelis sau pirštus kremta. Aš-irgi parašysiu apie tai į laikraščius.

Gyvenimas Japonijoje labai brangus, — ypatingai imigrantui. Lupa čia nuo mūsų kelis kailius antsyk ir kas žino kur išėjimas ir kame to viso galas. Aš pats ypatiskai daug perkentėjau per paskutinius 2—3 mėnesius. Ačiu geroms aplinkybėms, net ir keikti išmokau. Bet po visam-kam vis-gi džiaugiuosi, kad sveikas kudašų išnešiau iš Vladivostoko. O ten tas taip pigu. Pats buvau liudytoju daugelio atsitikimų, kur viskas buvo atliekama su pasibaisėtinu šaltumu, kas mane labiausiai ir stebino. Aš turiu prisipažinti, kad rusus, kuriuos aš Rusijoje gerai pažinau, visiškai nebegalėjau pažinti. Dabar, sako, Vladivostoke viskas ramu, bet apie darbo gavimą nėra ko nei sapnuoti".

Žodis Laikraštiniams ir Veikėjams.

Kuomet paimi senų Amerikos lietuvių laikraščių kompleksus ir paskaitai jų turinį, tai pastebi, kad pirmiausias Amerikos lietuvių laikraščiai teisingiau atvaizdavo mūsų išeivijos gyvenimą ir visuomeninį veikimą negu dabartinė mūsų spauda.

Tiesa, apie valstybių politiką, apie visuomeninį organizacijų veikimą ir apie "lietuviškas partijas" tuomet mažiau terašydavo. Didėji dėžiuma mūsų "visuomenės veikėjų" pasiganėdijo obalsiu — "savas — pas savą", o tie veikėjai dažniausiai budavo "švento kuno ir kraujo" arba svaiginančio skystimo parduotėjai.

Bet nežiurint to, tuomet iš Amerikos lietuvių laikraščių skaitytojas galėjo gauti teisingesnę opinią apie mūsų visuomeninius tų laikų reikalus negu dabar: tuomet laikraščių redaktoriai jeigu ir sukldavo savo "politišką vežimėlį" į klerikaliską arba į kitokį jomarką, bet vieno-dai liečiančiuose visus lietuvius reikaluose jie laikydavosi sąžiningiau, negu kad dabar.

Aš šių dalykų netvirtinu, bet tik išreiškiu savo nuomonę, kurią įgijau sekdamas dabartinės mūsų spaudos polemikas ir pasikaitęs senesnius "Lietuvos" ir "V. Liet." kompleksus. Seni Amerikos lietuviai veikėjai šiame klausime yra kompetentiškesni, tai būtų labai geistina, kad šiame taip svariame ir tragingame dėl lietuvių tautos momente, ir laike taip įtemptų, taip dažnai nerimtų ir blėdingų mūsų spaudos varžytinių — idant jie kad ir "Sandaroje" išreikštų savo nuomonę apie tai. Jų balsas gal sužadintų žmoniškumą ir tą meilę artimo, kuri daugeliui jau yra tik kaip atmintis.

Prastai organizuoti, žiaurių aplinkybių izoliuoti, spaudos pagelba sudemoralizuoti, kunigais mulkinti lietuviai darbininkai netiki savo vadams, o tas netikėjimas juos stumia tolyn nuo tų ryšių, kuriais susirius visiems darbininkams jau gimtų jiega, kuri netik kad pagelbėtų kiekvieno lietuvių darbininko materialiam buviui, netik padėtų pakelti iš griuvusių Lietuvą, bet ir demokratijai bei liaudies galybei bet daug galima pagelbėti apsieikšti Lietuvoje.

Kalbėdamas apie tikėjimą vadams aš neužmirštu tų vadų, kurie privertė mūsų liaudį netikėti ne spausdintam, ne nuo pagrindų skelbiamam žodžiui, t. y. aš neužmirštu to luomo vadų, kurie savo teorijas ir "prilyginimus" maino pagal parapijonų kultūros laipsnį ir progreso spiriamai maino dangaus ir peklos surėdymus.

Tie vadai savo "pavaldinams" kultūros nesuteikė, o tik jautėsi "pavaldiniai" patį užsiartavojo absoliučio netikėjimo manija.

Tas tai mūsų visuomenėje pradėd artimo meilę.

Grįžtant prie dabartinės Amerikos lietuvių spaudos nesąžiniškumo reikia pasakyti, kad netik didžiausiu besąžiniškumu bet ir hipokritiškumu pasižymi klerikalų spauda. Juk visi skaitantys žmonės žino, kad klerikalai po tautos, po meilės artimo, po religijos, po darbininkų užtarmo obalsių skraiste judoškiausius darbus dirba. Jau iki to daeita, kad vienas lietuviškam laikraščiui užsiminus, kur dabar yra r.k. dienoje surinkti dėl Lietuvos baduolių pinigai, kitas (matomai turėdamas kokius išrovavimus) sušunka, kad tai ne mūsų dalykas, kur tie pinigai yra.

Giliau žvilgtėrėję į mūsų visuomeninio gyvenimo apsieiški-mus net tokius dalykus randame, kad vadinantis save darbi-

ninkų organu laikraštis ne tik dvasiškai tuos žmones skriaudžia bet ir materialiams jų siekiniams kelią užkerta. Jie neduoda vietos streikių atsišaukimams. Juk galima daleisti, kad nepatalpinimas kovojančių prieš savo išnaudotojus darbininkų atsišaukimo buvo priežastimi pralaimėjimo streiko, tuom labjau, kad jau yra tuktančiai faktų, kaip klerikaliska spauda netik užtarauja, bet giria tuos žmones, kurie su bažnyčios pagelba jau sulaužė daugybę darbininkų streikų.

Gi srovinės politikos dirvono se Amerikos lietuvių spauda jau taip toli nuvažiavo, kad per visokių polemikų ir intrigų daugybę, rodos, visiškai nemato ir nejaučia to tragingo sukurio, kurio perpetuose jau baigia žūti pa skutiniai mūsų tautos sunys.

Politiški lietuviai persitikrinimai neturėtų būti spygliuotomis tvoromis, neleidžiančiomis vienos tautos vaikams išeivijoje sudaryti bendrą pajėgą gelbėjimui kraujuose papludusių, išbadėjusių ir mirstančių mūsų motinų, tėvų, seserų ir brolių. Juk atmintime, kad už juos niekas neužstoja, o jų (taigi ir mūsų) šalį tykoja savo vergijon pasigirebti plėšrieji militaristai.

Šio keblaus padėjimo išrišimui šį kartą neduodu jokių sugestijų: jau buvo daryta daug bandymų ir visur ne širdingumas, bet pėstukizmas viršų paėmė.

Šio momento svarba lai sužadina rašančių mūsų brolių ir seserų šyrdis: ne neapikantą artimo, bet jo meilę auklėkime mūsų visuomenėje. O vykdančieji savo partijų siekinius lygi maksimumo tegul nusileidžia prieš tą sumanymą, kurį dabar mums reikia reikšti linkui savo žustančių viengėnčių Lietuvoje. Tik tokiu budu Amerikos lietuviai galėtų sutverti jiega, kuri galėtų pasididžiuoti ir išbadėjusių mūsų viengėnčių brolišką padėką po karės gautų.

Bet kol Amerikos lietuvių spaudoje ant žmoniškumo, ant artimo ir tėvynės meilės ims viršų neprisilaikančios ne elementarių mandagumo taisyklių polemikos, kol panielkinimas darbininkų (savo skaitytųjų) bus taip sau praleidžiamas, tol demoralizavimas Amerikos lietuvių visuomenės nesimazins, bet didės. O iš to juk nėra jokios naudos mūsų visuomenei bendrai, ne atskirai lietuviams darbininkams: bet iš tokio padėjimo džiaugiasi tie elementai, kurie su tvirtąja ir turtingąja klesia puotacija, o iš skurdžių prakaito minta ir neišlaikiosomis kritikos skolastikiškomis teorijomis savo "augštas įpėdinytes" remia. Iš to naudojasi ir pasilaiko ir ta spauda, kuri gnuos išnaudoti įpėdinius užtarauja.

Taigi broliai parodykime, kad dą mūsų širdyse neumirė tėvynės meilės jausmus. Visi ben drai stokime atviron kovon už Lietuvos žmonių laisvę. Lai mūsų laikraštijoje daugiausia vietos užima raštai, nešantieji naudą mūsų visuomenei. Lai buna prisilaikoma tolerantiškumo. Lai gyvuoja sveika, teisinga kritika! Lai Amerik. lietuviai išauklėja tokią tautinę jiega, už kurią mus gerbtų ištroškusių aušros spindulėlio europiniai mūsų broliai!

Laikraštiniškai, eikite prie to! Vlniaus Miesčionis.

Pastebėtinas Ispanijos neutralitetas: ji su savo influenza pjauna ir centraliečius, ir sąjungiečius ir neutraliečius.

Lietuviai Amerikoje

CAMBRIDGE, MASS.

Lietuviai nežino kas jie per vienii.

Brightone, Mass. p. R. Vasiliauskas pildė lietuviams Questionnaire. Juose yra klausimas, kur tavo gimtinė vieta (birth place). Gi p. Vasiliauskas lietuviams užrašė "Russia", reikiama visus lietuvius pažymėjo rusais.

Ponas N. iš Worcesterio pirmiausia lietuvius taipgi rusais pažymėdavo.

Net nustebau, kada pamačiau, kad, North Paeking Co. bosai pripildė Questionnaire savo darbininkui lietuviui ir aiškiai parašė, kad Lietuvoj gimęs ir Lietuvos pilietis, o mūsų net vadinami lietuvių vadovai lietuvius užrašo rusais.

Turiu pastebėti, kad p. F. J. Bagočius visus lietuvius užrašydavo lietuviams ir Lietuvos piliečiams.

Taip-pat lai buna garbė p. P. Bartkevičiui iš Cambridge, Mass., nes nė vieną lietuvių jis kitaip nežymėjo, kaip tik lietuviu. Kada man pasitaikė buti keliuose boarduose, tai daugiausiai radau lietuvių užrašytus tai iš Rusijos, tai iš Lenkijos, ir dar dievai žino kaip tie mūsų raštininkai butų užrašę, jeigu butų žinoję visus Lietuvos paveręjus.

***

Neseniai buvo vaikų svėrimas. Atmenu, po lietuviška bažnyčia susirinko lietuvių moteris su vaikučiais, ir kada sveltintautės užrašinėdamos kiekvienos klausė, "iš kokio krašto tamsta", tai mūsų moterėlės visos iki vienai užrašė, kad iš Rusijos. Reikiama nors po lietuviška bažnyčia, bet susirinko visos ruskės.

Ir taip tai mūsų lietuvių vardas yra keliamas. Negalima daug pavyvt paprastoms moterėlėms, bet "inteligentai" turėtų pažint gėdą.

Jaunutis.

LAWRENCE, MASS.

Neramūs laikai.

Mūsų kolonijos jaunimas, ypač tie kas sušį pietę prie ALT. Sandaros ir TMD. kuopų buvo pradėję pūktai darbuotis, bet relaboji infuēnz. visą veikimą sutramdė, kadangi nevalia susirinkimų laikyti.

Kas gerai užsilauko, saugojasi persalimo, nuo šiu ligų išlieka. Vasarą Lawrence labai smagu, kadangi čia yra daugybė medžių, bet dabar jau medžiai be lapų, žmonės nusiminę, teatrai uždaryti, naktį šviesų nėra. Kada visa to bus pabaiga?

Daugiausia vargo čia turi negalėjusieji įgyti mokslo darbininkai: jie per ištisas dienas vargsta nešvariose, uženciose dirbtuvėse, o vakarais turi gėrėtis nevalytomis gatvėmis. Darbininkų šeimynoms čia labai sunku išaugint šeimynas.

Dą ir tame bėda, kad mūsų lietuvių (nesakau kad visi) viešton kad uždirbtus pinigų su naudot vaikų mokslui, tat jie daugiausiai prageria arba šiaip išmėto, o vaikų mokslui, Lietuvos reikalams nedaug teskiria. Kiti mažiau rupinasi savo sveikatos užlaikymu, o daugiausiai barniaisi.

Darbininkai daugiausia turime rupintis apie savo ir savo šeimynos bei jos ateities gerovę, o tik tuomet busime laimingi.

J. Žukauskas.

LAWRENCE, MASS.

Lietuvių nelaimės.

Apart ligos infuēnzos, kuri nuskyne apie 15 ar daugiau lie-

tuvių, patiko dvi mirti — tėvą ir sunų (pastarasis 17 metų amžiaus) — Nartonus, gyvenusius 19 Mechnic g-vės 28 d. rugsėjo po pietų, jie išėjo žuvauti į No. Andover ežerą ir pasisamdę luotą nuplaukė apie 150 pėdų nuo krašto; kaž-kaip luotas apsvirtė. Nelaimingieji išplaukti negalėjo ir nuskendo. Nabašninkas Nartonis paliko moterį su nemaža šeimyna; apgailėtina tuomi, kad vyriausijj sunų motinai likimas atėmė.

Influenza pradėjo mažintis; serga, apskritai, daug, bet miršta tik jaunų metų vaikai. Vidurinio amžiaus jau sustoję.

Prie 84 Oak st. Karličiūcius name susirgo visi namiškiei; du vyrai — D. Auksalis (ar Maksalis) neseniai iš Nashua, N. H. atvažiavęs, nevedęs, ir J. Klimavičius, vedęs, numirė, taipgi Karličiūciaus moteris numirė palikdama penkis mažus vaikus.

***

Taipgi verta pažymėti šioki atsitikimai: kada numirė Julius Akstinas, tai jo moteris, kuri irgi buvo liguista norėjo gazu nusižudyti, tiktai buvusieji žmonės išgelbėjo. Kitoje, lenkų šeimynoje, kada daktaras pasakė, kad moteris jau gavo plaučių uždegimą, tai sergančios vyras norėjo pasikarti, tik kaimynai išgelbėjo, bet po tam vistiek gavo galvos sumišimą ir serga. Daktaras sveltintautis, kuris tai pasakė padarė netiesą, nes moteris nebuvo gavus plaučių uždegimą, bet tik pradėjus sirgti infuēnz. Pašaukus dr. Mikolaitį ir jam apžiūrėjus, moteris ir sykiu vyras taisyos ir bus sveiki. Z.

CLEVELAND OHIO.

Ligos.

Influenza jau aplankė ir mūsų miestą. Tegul ji kur ta nelaboji, daug nuostolių gyventojams pridarė ir daugelį į kapus paguldė. Keletas tukstančių jau serga. Pėtnyčioj tik buvo 800 oficijalių susirgimų ir apie dusek tiek neoficijalių. Gatvėmis tai žiurėk vienur bėga "ambulance" automobilius, tai kitur. Tiesiog gazdina. Jau nevalia susirinkimų laikyti; bažnyčias ir teatrus, taipgi šokius uždarė.

J. Z.

WALPARAISO, IND.

Laiškas "Sandaros" Red.

Gerbiama Red.:

"Sandaros" num. 40 tulas B. Sumeris, rašydamas apie įvykusios prakalbos Montello, Mass., tarp kitko sako: "žmonės sako, buk del drąsos, ar tai apsisaugojimo nuo infuēnzos, kalbėtojas (A. Bimbo) buvo brenėdis išitraukęs..." Kritikuoti, arba pasmerkti žmogų yra galima, bet toksai asmens apšmeižimas visuomenės akyse tai jau per daug. Aš galiu pastatyti kelius šimtus liudytojų prirodymui, kad suvisai nevertu jokių svai ginančių gėrimų. Ir štai p. B. Sumeris ant tiek drąsus, kad bando pristimi man "išsitraukimą, brenėdis". Aš reikalauju, idant p. B. Sumeris greičiausiai atšauktų šį šmeižtą "Sandaros" špaltose, prieš tą pačią visuomenę, prieš kurią apšmeižė.

Tikiu, gerbiama "Sandaros" red., nenorėdama vartoti pirmo Chicago "Draugo" taktika, nevien sutiks patalpinti šį mano reiška, bet ir toliau nedasileis į "Sandaros" špaltas tokių melagingų ir šmeižiančių korespondencijų.

Kovokime su priešais, bet visuomet atmintime dorą ir žmoniškumą.

A. Bimbo.

Nuo Redakcijos. — Dėdami

p. A. Bimbos laišką išreišktime apgailėstavią, kad tuli korespondentai dar vis neatsipratina rašinėti asmenis įžeidžiančias korespondencijas. Prie progos p. B. Sumeriui primename, kad jis prisiziūrėtų kaip lietuvių veikimą aprašo kiti mūsų korespondentai. "Sand." Red.

ROCHESTER, N. Y.

Is vidruinės srovės gyvenimo.

Mūsų kolonijoje netruksta jokių partijų. Jos yra aiškiai apsiireiskusios gyvenime. Vidurinė srovė yra čion jauniausia. Klerikalai nuo seniai čia insigvyne. Socialistai yra taip seni, kaip ir klerikalai: virš 10 metų kaip darbuojasi. Jeigu dabar pažiūrėsime į priežastis, del kurių senosios partijos skaitlingesnės, tai pamatysime štai ką: Mes visi žinom, kad be vadovų, be veikėjų, jokia partija, kaip ir tauta, neišbuojos. Tai gi, klerikalus kunigai surišo, o socialistus jų vadai. Kas gi mūsų vidurinę srovę čion gaivina? Ogi niekas. Lietuviai iš parapijos pabėgo, tai tiesiai į socialistų kuopą, todėl, kad vidurinė taut. demokr. partijos idėja nežinoma, neaiškinama, arba nėra kam tą atlikti. Tokiu būdu kairieji skaitlingesni.

Čion seniai gyvuojia 52 kuop. TMD. J i kai-kada išauga į milžiną, tai vėl nupuola. Trejetas metų atgal, rodos, tautininkai buvo visiškai nusilpę, vos keli beliko prie TMD. 52 kp. Tuom tarpu, 1916 m. pavasaryje, iš Lietuvos atgal parvažiavo p. P. Petronis, pirmiau čion veikęs. Tapo surengtos prakalbos 20 metų TMD. gyvavimo paminiėjimui. Apie TMD. organizacijos istoriją kalbėjo p. K. J. Semaška, o p. P. Petronis apie senovės vestuves. Nuo to laiko prasidėjo gyvesnis judėjimas. Lietuvių Diena Amerikoje 1916 metų dar tvirčiau mūsų srovę sustiprino, nes Gedimino draugija neprisidėjo, tapo sutverta tautiška Lietuvos Sunų ir Dukterų dr-ja. ALTS. 21 kp. Nuo to laiko prisidėjo prie veikimo, p. K. J. Semaška. Pradėjus veikti, organizuoties iš visų pusių stoją priešai; ir klerikalai ir socialistai, buvo atsitikimas, kad 1917 m. pabaigoje čionai susijungė klerikalai ir socialistai prieš tautininkus - sandariečius.

Nėra stebėtina, mat tuliems yra baisu matyt šviesą ir tiesą. Prie vidurinės srovės pakėlimo prisidėjo p. J. J. žilis, kurį klerikalai neapkenčia, mat, p. žilis tankiai parašo į anglų laikraštį apie lietuvius, na, tai kunigėlis su klapčiukais pyksta kiek galėdamas. O patįs nieko gero apie lietuvius neparašo.

Dabartiniu laiku vidurinė srovė stovi gerai: susiprato niekintojai ir skaitosi su ja, del to, jog čio yra gabių veikėjų, nesviruojančių, pažystančių visuomenės reikalus. Reikia dar veikėjams daugiau pasidarbuoti, nes žmonės pritaria ir remia. Tai gi į darbą! Planas veikimui jau yra daromas nes TMD. 52 kp. tuoj turės paskaitas LNF. 15 skyrius kviečia gerb. Dr. Šliupą su prakalbomis; ALT. Sandaros 21 kp. rengiasi prie didelio veikimo ir ofensyvo.

Rochesteriečiai visi kartu padirinkite žemę, del lietuvių darbininkų ir Lietuvos demokratinės Respublikos naudos.

Lietuvis Sandarietis.

***

Tėvynė mūsų —
laukai saulėti
ir pievos žvainos
per amžius liudi...

Kardai — tik rudys...
Raudojims — dainos....
Dar daug liudėti
Tėvynei mūsų...

Balys Sruoga.

Lietuviai Belaisviai Vokietijoje.

Atradus savo pažįstamą ir panorėjus jį šelpti meldžiame siųsti pinigų mielu noru apsimame jam maisto čionai papirkti. Apyskantos savo laiku bus atsijunčiamos. Panorėjus atsiųsime visai smulkių, nuodugnių žinių apie kiekvieną įmtinį. Laiškus imtiniams meldžiame siųsti per mumis. Iki šiolei dėja dar nepaleidžiama imtinių namon, neveizint į rupinimosi.

700. Misevičius Petras, Altdamm, Mariampolės aps. Freidos gmino.

701. Miškinis Šimas, Altdamm, Kauno gub.

702. Dzenkauskis Juozas, Arys, Gėlių sodž. Kauno gub.

703. Kupstas Mykolas, Brandenburg, Kauno g. Šiaul. apskr.

704. Lapinskis Marijonas, Frandenburg, Ukmergė.

705. Pukinas Juozas, Brandenburg, Viduklės s. Ras. apsk.

706. Adamavičius Jokubas, Crossen, Kauno g. Rasein, aps.

707. Savukaitis Mykolas, Parchim, Suv. g. Vilkaviškio ap.

708. Ermavičius Povylas, Dobe-ritz, Ras. apskr. Šidlavos v.

709. Petkus Martynas, Dyrotz, Kauno apskr. sodž. Josoliai.

710. Sabalevičius Antanas, Dyrotz, Vln. gub. Švenč. apskr.

711. Strabaiakis Mykolas, Dyrotz, Vlkmergės apskr. čio.

712. Daniunas Vincas, Frankfurt O., Panev. ap. Rem. v.

713. Drusutis Antanas, Panev. ap. Sidlavos sodž.

714. Karoblius Povylas, Panev. ap. Girsutskov, Beržinų s.

715. Nareičis Antanas, Panev. Krakaneva.

716. Narkevičius Antanas, Panev. apskr. Valkų sodž.

717. Plačekis Ignas, Panev. apsk. Naniunų v., Butininkų s.

718. Ramonas Jonas, Seinų apskr. Kačiunų par.

719. Vaičiulis Jonas, Telšių apsk. Krepstų s., — šie visi randasi Frankfurt liogeryje.

Grunthal Sagel lageryje yra šie lietuvių:

720. Adomaitis T., Šiaulių apskr.

721. Alšauskas Jonas, Kalvar. a.

722. Balčiūnas Ant. -felčeris, Panev. apskr. Gubinės valsč.

723. Baltrėnas Vinc. Ukmerg. a.

724. Butura Ignas, Vln. apskr. Rožonų vals. Malgų s.

725. Barauskis Viktas Keršiškių sodžiaus.

726. Beinartas Stasys, Ras. aps. Batakų miestelio.

727. Brazauskis Jonas, Panevėž. ap. — raišas — 45 metų.

728. Briozinskis Antanas, Seinų apsk. Seirijų par. Krikštanių.

729. Butvidas Kazys, Ukmergės apskr. Valkininkų sodžiaus.

730. Burbulis Petras, Ukmergės apskr. Kibilčių sodžiaus.

731. Černevičius Baltras, Mariampolės ap. Taurakiemio s.

732. Čiunčikas Antanas, felčeris, Švenčionis Vln. g. 34 metų.

733. Dagis Juozas, Rokiškės par.

734. Dalgada Adomas, Švenčion. apskr. Zelaburkaimis.

735. Danilevičius Mykolas, Pan. aps. Krakavos pav.

736. Gimbutis Antanas, Ukmerg. Svedasų miestelio.

737. Gričius (Gricas) Antanas, Telšių apskr. čio.

738. Grigarukas Jonas, Gardino gub. Bielskio apskr. čio.

739. Gurklis Albinas, Vlkmergės apsk. Subačiaus parapijos.

740. Gurbelis Kazys, Utėnos valsč. Jasionių sodž.

741. Jakučinas Antanas, Vlkmergės apskr. Vaivadiškių.

742. Jankauskis Andrius, Trakų apskr. Valkininkų miestelio.

743. Jankauskis Šimas, Vilkaviškio apskr. Virbalio miestelio.

744. Jasaitis Jurgis, Mariampolės aps. Garlevo par.

746. Ječinas Jonas, Vln. g. Vileikos apskr. čio.

747. Judulaitis Juozas — civilis belaisvis, Naumiesčio aps.

Lukšių par. Ziplių dvaras.

748. Juozapaitis Jonas, Panevėž. apskr. čio.

749. Katilius Šimas, Vilkaviškio aps. Paežerių valsčiaus.

750. Kairys Pranas, Panev. aps. Čipėnų vals. Ainarų sodž.

751. Kaplanavičius Jeselis, Vln. gub. — žydas.

752. Karsokas Kazys, Mariamp. aps. Preidos v. Janučių s.

753. Kazakevičius Narbertas, Ežerėnų ap. Dusetų v. Padusalėlių.

754. Kamerzunas Jonas, Vilk ap.

755. Klapatauskis Ant. Telšių ap.

756. Kincinas Jonas, Šiaulių ap. Viekšnių miestelis.

757. Kreivys Ignas, Vlkmergės aps. Deltuvos miestelis.

758. Krumpliauskas Kost. Petrogradas.

759. Kuduošas Juozas — aficier. Lydos aps. ir par. Jausaičių.

760. Kuklinskis Adomas, Gardino g. Baltstogės ap. gudas.

761. Kupstas Mykolas, Šiaulių aps. Papelionių v.

762. Indrulius Jonas — kunigas, — Šiaulių aps. Grigonių sodž.

763. Kveselis Juozas, Raseinų aps. Kelmės v. Kaninkų s.

764. Labuga Antanas, Švenč. ap. ir valsčiaus.

765. Leita Ambrasas, Vlkmergės aps. Vargulių sodžiaus.

766. Lenartavičius Jonas, Telšių aps. Paplškių sodžiaus.

767. Levenčukas Kazys, Kauno apskr. Kanokų sodžiaus.

768. Linkevičius Stasys, Vln. gub. (nekalbas lietuviškai).

769. Mačiulis Pranas, Šiaulių ap. Joniškės par. Slep. in.

770. Mačiulis Pranas, Šiaul. aps. Joniškės par. Dargių sodž.

771. Makštutis Antanas, Kalvarijos aps. Jučkorių sodž.

772. Malinauskis Matas, Raseinų aps. — 26 metų.

773. Martišius Pranas, Slavikų par. Naudvario sodžiaus.

774. Masilunas Antanas, Kauno apskr. Surviliškio vals.

775. Maščinskis Antanas, Trakų aps. Kašonių sodž.

776. Masilunas Kazys, Šiaulių aps. Skiemų s. — 27 metų.

777. Mazurevičius Adomas, Pan. ap. Anikščių v. ir miestelio.

778. Mikolainis Juozas, Vlkaviškio aps. Paristaičių sodž.

779. Mikštas Vincas, Švenč. aps.

780. Miliušis Antanas, Telšių apskr. Judėnų sodž.

781. Mildažys Antanas, Garleva.

782. Misiunas Jonas, Panevėžio apskr. Šeduvos par.

783. Muchalauskis Jon. Suv. gub.

784. Mukalauskas Jon., Suv. gub.

785. Nakas Stepas, Rokiškės ap. Maconiškio viensėdžio.

786. Naruševičius Ant. Ežer. aps.

787. Nedzinskis Juozas, Kalv. ap.

788. Oželinskis Petras, Panevėž. aps. Kundrėnų s. — 41 met.

789. Oželis Narbertas, Ežer. ap.

790. Pacevičius Stasys, Švenč. ap.

791. Pastorius (Pastor) Lukošius, Vitebsko gub. Rezeknės aps. Galėnų par. dvarelis Kauža.

792. Priekšaitis Martynas, Tauragė.

793. Puiša (Puša?) Bronius, Ežerėnų aps. Srustų sodž.

794. Pundžius Martynas, Švenč. aps. Tveriečių miesto.

795. Rimkus Juozas, Kelmės par. Saugininkai (Laukininkai?).

796. Rinkevičius Antanas, Ašmenos apskr. Trabų v. Grajeviškių sodž.

797. Savickis Kaz. Vilkaviškis.

798. Ščuka Juozas, Panevėžio ap. Krakavos valsčiaus.

799. Savickis Viktoras, Gardino gub. Pružanų aps. Sodžiaus Starije Budy.

800. Semežis Kostas, Panevėžio apsk. Krakavos par. Švenčiulkiškių sodžiaus.

Grunthal, bei Sagan liogeryje randasi sekantieji lietuvių belaisviai:

801. Skieda Tadas, paeina iš Kau-

no g. Šiaul. aps. Gudžiuonų s.

802. Skrabutėnas Pranas, Vln. gub. Fedosijos sodž.

803. Stragis Stasys, iš Kauno g., Panv. aps. Salodžių par. Taurupių sodž.

804. Stravkas Petras, Kauno g., Ras. aps. Andrejavo par. Anužunų sodž.

805. Šlimas Jon. Kaun. g. Telšiai

806. Tarulis Petras, Kauno gub., Daugailių miestas.

807. Trimokas Karolis, Kauno g. Panev. aps. Pagiržemių vals. Taiprių sodž.

808. Undraitis Jonas, iš Suvalkų gub., Naumiesčio apsk., Kaimelių par. Veršupių sodž.

809. Vaišnora Petras, Kaun. g., Telšių apskr.

810. Valys Jonas, Kauno g. Raseinų apskr. čio.

811. Vazgis Mikas, Kaun. gub. Ilgizinas.

812. Velutis Pranas, Kauno gub. Ukmergės apskr., Užpaliai.

813. Veršylas Stepas, Kauno g., Telš. aps., Plungės valsč. Zutaunų sodž.

814. Zabukas Jonas, Kauno gub. Ukmergės apskr. Azuskarčių sodžiaus.

Gutersloh Liogeryje.

815. Butkus Jurgis (štabo kapitonas), iš Kauno gub., Raseinų apskr., Konstantinavos valsč., Gargždžių miesto (žemdirbis).

Hammerstein Liogeryje.

816. Radavičius Pranas, Kauno gub. Raireinių apskr.

Havelberg Liogeryje.

817. Sakalauskas Klemensas iš Suv. gub., Vilkaviškio apsk.

818. Šalkunas Antanas, Kaun. g. Heilsberg Liogeryje.

819. Ratkevičius Stasys, Kauno gub., Panev. aps. Vargolbino sodžiaus.

820. Virkutis Augustas, Kauno gub., Tirkšliai.

Lamdorf Liogeryje.

821. Gabalis Adomas, Kauno g., Šiaulių apskr. Triškių vals., Kurnučių sodž. pačta Mareikių.

822. Galiauskas (Gavelskis), Kazys, iš Kauno gub.

823. Černiauskis Jurgis, iš Kauno gub.

Merseburg Liogeryje.

824. Apynis Kazys, Kauno gub., Panevėžio apskr., Skrobotiškių valsč., Tilkanų sodž.

825. Bružas Leiba (žydas), iš Kauno gub., Šiaulių apskr. čio, Ligonų miesto.

826. Girš Leiba (žydas) Kauno gub.

827. Gurskis Petras, Kauno g., Šiaulių apskr., Krukų sodž.

828. Jarašius Tadas, Kauno gub.

829. Kairys Aleksandra, iš Kauno gub., Panevėž. apskr. čio,

Paskutinis Rusijos Monarchas.

Parašė K. Norkus-Narkevičius.

(Taša).

Kiekviena šeima apgailestauja ir verkia, kuomet žusta karėje arba numiršta šeimos narys. Bet didžiausia širdgėla šeimos ir draugus kankina, kuomet iš jų tarpo išplėsiama ir nužudoma žmogus, kovojusis už žmonijos laisvę.

Daugiausia kovotojų už žmonių laisvę tapo išudyta Rusijoje. Tai darė neapribotos ir žiaurios galybės carizmas.

Oi daug, daug vargšų — motinų šiandie atsidūsta ir pasako: "Caras nužudė mano sūnelius už priklausymą prie priešcarinės organizacijos. Jis savo gabštumomis nusilpnijo šalį materialiai ir išauklėjo dabartinį terorą". Ir jos turi tiesą.

Pildantis nežmoniškus darbus caras su savo šaika labai bijojo si valstybinės dumos ir ne tik klaidydavo dumon įeiti liaudies atstovams, bet pirmąją dumą net buvo visiškai išvaikęs. Rusijos piliečiai visomis pastangomis jieskojo savo teisių, bet cariškoji valdžia vis labiau baudė "neuropamas". Štai ką apie tai rašo Vladimir Korolenko:

"Gruodžio 11 dieną 1905 metų, laike priešduminės betvarkės, sukilimų, malšinimų ir baudimo ekspedicijų, Rygoje tapo užmuštas pristavas Poržickis. Kaip žinoma, vakarų krašte abelnai, o Rygoje ypačiai, krizio išsukta permaina užsistovėjusio gyvenimo, apsirėškė labai ryškiai. Iš vienos pusės — užmušytės šnipų ir valdžios agentų, iš kitos — bausių pranešimai laikraščiuose apie nežmoniškus policijos darbus. Čia daugiau negu kur-nors reikėjo atydziai tēmyti abipusiai nuotikiu ben dros kaltės ir bendros atsakomybės. Tiesa, apie kurią kalbėjo p. Vitte, beabejonės, reikalavo, kad visi procesai būtų perduodami į bendrą teismą su abiejų pusių garantijomis. Apart to, juk to reikalavo ir formaliai įstatymai.

Užmušytė tapo papildyta 11 d. gruodžio. Padidintoji sargyba tapo atmainyta karės įvykiu 24 d. gruodžio. Teismas įvyko 15 d. balandžio. Atsitiko taip, kad formalistiškai buvo protarpis, kuomet Rygoj mieste perstojo veikusi padidintoji sargyba, o kariškas stovis dą nebuvo įjęs į galę. Del to kariškas gubernatorius, del išskyrimo to dalyko iš bendrųjų, buvo priverstas tai motivuoti "padidintą sargyba", kurios tame laike jau nebuvo. Tai buvo priešįstatymiškas pasielgimas; ir vyriausias karinis teismas jau panaikino tokį pat dalyką Johansonis ir Zelago procese, pripažindamas jų dalyką prie bendrųjų ir perdavė civilin teisman.

Bet nežiurint to, jau kartą pripažintas panaikintu karinis teismas dą aštuonis žmones nu teisė mirtin. Tuomet apgynėjai padavė prašymus ir visi tikėjosi kad aštuonios gyvybės bus išgelbėta. Tuomet general-gubernatorius sauvališka panaikino prašymus.

Ant "legalės" dirvos, prie šių aštuonių gyvybių užvirė bekraujė, bet pilna dramatiškumo kova pirmosios dumos su senąja, istoriškąją valdžia. Buvo paleista veikimas užreikiškai, reikalavimai, prašymai. Apeliuota prie meilės artimo, prie širdingumo, prie tiesos, prie paprasčiausių formalių įstatymų. Apgynėjai padavė skundą į senatą, kad būtų atkreipta atyda į teisingą apgynėjų prašymą ir tuom pačiu laiku kreipė su prašymu

prie caro. Dumai bendrai liko tik priimti užklausimą. Šešesdešimts šeši jos nariai pasirašė atskirą ypatingą prašymą...

Praslinko šešios dienos. Gegužės 18 d. ant tribunos pasirodė Nobakovas, kad pranešti ministrų pirmininko atsakymą į dumos užklausimą. Atsakymas buvo trumpas ir formalis. Prasmė jo jau buvo žinoma iš laikraščių: Rygos general-gubernatorius nepanorėjo laukti kol bus iširti skundai ant neteisingo teismo nuosprendžio ir prisakė umai nužudyti visus aštuonis nuteistuosius...

Šio apreiškimo prasmė buvo labai aiški: į įstatymų vertybės paaikškinimą atsakydavo užreikiimu apie savo galybę. Dumoje pasigirdo pilnos neapykantos ir gailiesies prakalbos.

"Vieton atsakymo į mūsų užklausimą — sakė deputatas Lednickis, — mums metė aštuonis lafonius".

"Nekurie iš jų nepilnamečiai", — priduria deputatas Likot.

Kuzmin — Karavajev paskelbia karčia ironija skambančią telegramą Leroi-Bolie. Apsisvies franzas, žinovas ir draugas Rusijos, sveikina dumą su įvykstančiu atmainymu mirties bausmės...

Kartuvės vėl tapo paleistos darban ir dą niekuomet, gal nuo Jono Ziauriojo laiku, Rusija nematė tokio skaičiaus nuteistųjų mirtin politiškų veikėjų, kiek tuomet. Iki šiam "apnaujinimui" senoji Rusija žinojo chroniškus badavimus ir epidemijas. Dabar prie šių paprastų apsirėškimų mūsų savotiškoji konstitucija dadėjo naują. Tarpe paprastų mirtinumo rubrikų (nuo bado, tifo, difterito, skarlatinos, choleros, džiumos) reikia padaryti naują liniją: "nuo kartuvių".

Beveik kas-dieną dą prieš ausrinėse valandose, kuomet milžiniškoje šalyje viešpatauja tvirtas miegas, — kur-nors kalėjimų karidoriuose piktaistuksis žingsniai, ką-nors kelia nuo kieto suolelio ir veda sveiką ir pilną įiegu žmogų linkui išanksto priuosto kapo...

Cariškuose kalėjimuose. Iki 1905 metų Rusijos kaliniai dalinosi į apribuotą skaičių kategorijų. Tai buvo amžini kaliniai ("pariantieji"), laikinai sėdintieji pagal teismo nuosprendį, sėdintieji iki ištirimui, persiuntinėjami ir kategoriniai. Musų "atsinaujinimas" suteikė naują kategoriją, kuriai kalėjimo zargonas suteikė pikta vardą: "smertniki".

Vienas inteligentas, politiškas kankinys, štai ką rašo apie kalėjimą:

"Gubernijos kalėjimas provincialiam mieste. Architektura paprasta. Prie kampų didžiosios namo dalies 4 bokštai. Įėjimas į kiekvieną bokštą iš kalėjimo karidorių, į kuriuos iš dviejų eilių žiuro tykios kamery "akutės". Gale karidoriaus tvirtai uždarytos durys, kurių raktas visuomet esti rankose tam tikrų užveidų. Vienas sargas visuomet saugoja įėjimą į bokštą. Už to įėjimo yra dar nedidelis tamsus karidorius, praėjimui dą iki kitų durų. Už jų apvalaina bokšto kamera.

Kamera diametre turi apie 3 ar 4 aršinas. Viršuje nedidelis langutis užkaltas dvejomis grotomis. Grotos slopina šviesą, o ži ma, kuomet įsideda dubeltai langai, kameroje buna taip tamsu, jogei nē dienā visiškai negalima skaityti nē rašyti. Va-

care palubėje užsidega elektriška lemputė. Ji mažytė ir prikabinata taip augštai, kad net stovint po ją vos galima įžūrėti laikraščio raides. Nē "koiku" nē "narų" kameroje nėra. Mažytį staliuką ir dvi-tris taburetėkas iš vakaro išneša. Miegoti prisieina tiesiog ant grindų. Viršuje sienos išblyškusiai — pilkos. Iš apaciūs, apie dvi aršinas augščio nuo grindų, tęsiasi juodas ruožas.

Kiekvieno bokšto viršesnės kameros yra geresnės. Jo sausesnės, šviesesnės; per langus galima matyti miestas, už kalėjimo plecius, ir einantieji per plečių žmonės. Apatinės kameros įkastos giliai — į žemę, taip, kad jų pusapvaliniai langai yra ant lygios augštumos su kalėjimo kiemu. Jose žmonės gyvena kaip suleisti į šulnį; gėdulingai tamsu, šalta ir drėgna. Per langus jie gali matyti tik kojas vaikščiojančių kieme kalinių. Prie kiekvieną bokštą stovi užveidzas su šautuvu.

Nuteistieji mirtin kaliniai nesuleidžiami su kitais nē pasivaikščiojimo laike: jiems pasivaikščioti yra atskira vieta. Į pirtį juos taipgi atskirai leidžia. Prie klausinėjimų juos veda bendrais karidoriais, ir tuomet kaliniai per štangtuotus langelius godžiai žiuro į liudnas akis pasmerktųjų mirtin draugų. Tais pačiais karidoriais tamsiose gaigystės valandose juos veda į bausmės vietą, ir tuomet miegantieji kameroje kaliniai išgirdę naušikius žingsnius smarkiai sukyla. Jie godžiai klauso cejavimą ir priešmirtinį šauksmą žmogaus, atsisveikinančio, tokiu būdu, jam prieinamą ir jam atjaučiantį kalinių pasaulį. Paskui žingsniai ir graudūs šauksmai nutyla. Gilioje tyloje užpakaliniame kieme įvyksta paskutinė veikmė bausios tragedijos... Kameroje nemiega ir mena, kuri, tai, sveiką ir pilną įiegu drauga, tik-ką nuvedė prie atviro kapo...

Kartais laike pasivaikščiojimų vaikščiojantieji kaliniai girdi iš kur-tai, lyg iš po žemės, garsiu: kalbėjimo arba ginčų balsus. Kartais iš "mirtinų" kamery pasigirdavo dainavimas. Tuomet stovintys ties bokštu sargas stuksis šautuvu ir šaukia:

— Bokšte, nustok giedojės! Bokšte! Tau sako: nustok! Jeigu tamsiose kameroje kaliniai netylėdavo, pasirodydavo kalėjimo načalninko pagelbininkas ir kur-nors iš lauliančiųjų mirties bausmės žmonių sodino į "karca".

"Karca" — tamsi skrynja kurios vieta buvo lygiai po kalėjimo bažnyčia, žema, drėgna, šalta; joje oras bjaurus. Daugumą po trijų — keturių dienų kankinimo iš to "karceric" išimdavo pugsyviais ir nešdavo tiesiog į lignonbutį.

Šiuose bokštuose kartais vienų — vienas, kartais grupomis po kelis žmones laukia pasmerkimo mirtin arba jo išpildymo. Jie laukia dienas, savaites, kartais mėnesius, kiekvieną vakarą užduodami sau klausimą, ar dą jie pamatys rytojų. "Prieškonstitucijiniuose" laikuose atidejimas tolesniam laikui mirties bausmės budavo dideliai viltimi išgelbėti nuo nužudymo teisiama ypata: negalima žudyti žmogų, pergyvenusį tokią ilgą baimę ir kankinimus bausiesniu už pačią mirtį. Bet 1905 metuose ir vėliaus šių psichologiškų smulkmenų jau cariški budeliai nepaisydavo...

Kas toliaus bus.

Savo editoriale "Draugas" rašo:

"... nuo visuomenės kameno atskilusi lietuviškoji srovelė ir pasivadinsi skardžiai skambančiu "tautininkų" vardu (čia nekalbama apie lietuviškus socialistus, nes jie yra tautos išgamos), nepaklausė visuomenės balso. Nestojo bendran darban, bet atskirai ėmė "darbuoties"...

Po ilgų "tautininkų" pastangų, po ilgus jų taikos ofensyvų, mūsų veikėjai pagaliau "del šventos ramybės" (Visur mano pabraukta. — S.) sutiko juos išleisti visuomenė. Praėjusį pavasarį su jais turėta visuotinas suvažiavimas ir "tautininkai" buvo prileisti prie visuomenės darbo Lietuvos reikalais. Leista jiems turėti savo atstovas Amerikos Lietuvių Taryboje ir Informacijos Biure, Washingtone".

Na, jau nē vienas klerikalų laikraštis taip bjauriai nezaunią.

"Draugas" turėtų žinot, kad Amerikos lietuvių visuo menė, tai ne vyčių ar kokios "cudotvornos" panelės kuopa. Čia viskas turi darytis pagal lietuvių liaudies valią, ir del to "Draugo" krodiliškos ašaros ir pasigyrimai liaudžiai kaip tik ant naudos išeina: jis tuomi parodo tikrąjį klerikaliskų vadų veidą ir blėdingosios musų visuomenėi klerikaliskos partijos smukimą.

Visa tai "Draugas" netyčia pasako tam pačiam nū meryje: Kuomet Wshingtone sėdėjo tik klerikalų klapičiukai, "Draugas" rašė, kad "miela gauti žinių iš Lietuvių Informacijos Biuro". Gi dabar, kuomet Washingtonė yra Dr. Šliupas, "Draugas" rašo:

"Kuomet tarp musiškių atstovų ten įsimaišė laisvamanių tėvas, viskas ima eiti kitokiais keliais. Šiandie lietuvių visuomenė jau turi tenkinties iš to paties Lietuvių Informacijos Biuro skleidžiamais pažeminiais Šventojo Tėvo, kuriam, buk, nerupinti katalikiška Lietuva.

Nejaugi Lietuvių Informacijos Biuras ėmė ir sušliupėjo?

Kas bus toliau, jei tose visuomenės įstaigose kaip patinkama švaistysis laisvamanių tėvas?"

"Draugas" klausia "kas bus toliaus" ir prašo, kad visuomenė atsakytu. Taigi aš esiu lietuvių visuomenės narys ir atsakau: Visos tos įstaigos sušliupės ir jautresni klerikalų veikėjai sušliupės ir, kaip Česnulis, laike mišų eis į liaudies apšvieta besirūpinančių žmonių susirinkimus. S.

SKAITYKITE IR PLATINKITE "SANDARĄ".

Bell Phone Dickinson 3995 M.
Dr. Ignotas Stankus
1210 S. Broad St., Philadelphia, Pa.
Lietuviškas Dentistas ir Chirurgas.
Ofiso Valandas:
Nuo 9 rito iki 5 po pietu
Vakarais, Ketverge nuo 6 iki 9 P.M.
Nedėliomis iki 4 po pietu.

DR. ST. ANDRZEJEWSKI
Vilniaus Lenkiškas
DANTŲ DAKTARAS.
Užtaisau pasigadinusius dantis ir dedu naujus. Laiką garantuoju. Ištraukiu dantis be jokio skausmo.
176 Harrison ave., Boston, Mass.

Dr. Paul J. Jakmauh
(Jakimavičius)
Priėmimo valandos: nuo 2 iki 3 val. po pietų ir nuo 7 iki 6 val. vakare.
509 Broadway, Kampas G St.,
So. Boston, Mass.
Telephone South Boston 502

Labai Puikus RESTORANAS!
Geriausia vieta del vyrų pietus ir vakarienę suvalgyti. Lietuviški valgiai gaminami.
J. Mathus.
344 W. Broadway, So. Boston, Mass.

Išgaminuojam akis ir pritaikom akinius.

H. S. Stone O.D.
Akis Specialistas.
399a Broadway,
Tarpe E ir F gatviu. South Boston.

W. S. S.
Laike šio liepos mėnesio jums reikia nusipirkti Karės Saugumo žymes (War Savings Stamps) už \$4.18 kiekvieną. Sausio 1 d., 1923 metais Suv. Valst. valdžia gražins už juos po \$5.00 už kiekvieną.

Jeigu jums bus reikalingi pinigai, tai nereikės laukti penkių metų. Kiekvienas krasos ofisas išmokės pinigus už "žymes" bėgyje 10 dienų.

Tos "žymės" neša ketvirtą (4%) nuosimtį išmokamą kas meto bertainis, jeigu jos bus laikomos iki sausio 1 d., 1923 m. Jeigu jos bus išmokamos pirm šio paskirto laiko, tai bus mokama tik trečias (3%) nuosimtis.

Taupumo žymės (Thrift Stamp) vertės 25 centų, tu ri tą pačią vertę, kaip pinigai perkant Karės Saugumo žymes.

Žymes galima gauti pirkti krasos ofisuose, bankuose, "Sandaros" administracijoje, krautuose ir kitose vietose, kamė yra iškabinta raidės: **W. S. S.**

Tel. Richmond 2957-M.
Dr. David W. Rosen
Gydo visokias ligas, chroniškas ir slaptas vyrų ir moterų ligas. Valandos: nuo 8 ryto iki 8 vakare.
321 Hanover st.,
Boston, Mass.

Dr. George P. Ross
NO PLATES REQUIRED
DENTISTAS.
Traukia dantis be skausmo. Lengvais išmokėjimais.
455 Broadway, So. Boston, Mass.

Vasara Ateina.
Bus šilta. Dabar geriausias laikas užsisakyti Siutus kuriuos mes pasiuvam puikiai sulig vėliausios "block" sistemos kirpimo. Šitaip pasiuti drabužiai geriausiai tinka kožnam žmogui. Zemos kainos — darbas garantuotas. Taipgi visokius drabužius išvalome, išprošinam ir sutaisom.
So. Boston Custom Tailors,
K. Plioplis, A. Samokaitis sav.
278 Broadway, South Boston, Mass.

PUIKIAUSIA SO BOSTONE BARZDASKUTYKLA IR KIRPYKLA
JUOZO KAZIUKONIO.
Užlaikau geriausius barberius, pridabo švarą, skutame ir kerpame visokiomis kledomis — taip kas nori.
Turiu svarią pirmos klasės pirtį ir galima išsimaudyti.
224 W. Broadway,
So. Boston, Mass.

Kiekvienam patarčiau
perskaityti šitą apskelbimą kuris yra iš geriausios kostumerių kriaučių Lawrence. Darau drabužius iš gerų materijų ir pritaikau pagal žmogaus išaugimo. Darbą gvarantuojau. Darau drabužius ant užsakymo, vyrams ir moterims, prieinamoms kainoms. Taipgi mokinu kriaučius dirbti. Kurie norite išmolti tikro petrinu iškirpimo galite atsisaukti per laiską arba ypatingai. Platėmių žinių gautie kreipkitės šiuo adresu:
Petras Valiulis,
42 1/2 Haverhill st.,
Lawrence, Mass.

Telephone So. Boston 605
LIETUVIŠKAS Advokatas
WILLIAM F. J. HOWARD
Lietuviška pavardė buvo Vincas F. J. Kavaliauskas
315 W. Broadway
SO. BOSTON, MASS.

Teisingiausia ir geriausia lietuviška
APTIEKA
Sutaisau receptus su didžiausia atyda, nežiurint, ar tie receptai Lietuvos ar Amerikos daktarų. Tai vienatinė lietuviška aptieka Bostone ir Massachusetts valstijoje. Gyduolių galit gaut kokios tik pasaulij yra vartojamos. Galit reikalaut per laiską, o aš prisijūsiu per expressa.
K. ŠIDLAKUSAS
Aptiekorius ir Savininkas
226 Broadway, Kampas C Street,
SOUTH BOSTON, MASS.
Telephone South Boston 2164 ir 2163

Vietos žinios.

ALTS. 7 kp. susirinkimas įvyko spalio 18 d. Plačiau žiūrėkite Sandaros reikalų skyriuje "Bostoniečiai ir ofensyvas". — Red.

Aleksandras Rasimavičius, lietuviško pulko kareivis iš Camp Devens, lankėsi "Sandaros" redakcijoje ir štai ką papasakojo:

"Mus lietuvius būtina norėjo priskirti prie lenkų. Du lenkų oficerai buvo atvažiavę iš Washingtono ir laikė didžiausias prakalbas, kad tik lietuvius į lenkų glėbį pasiimti. Bet mes nuo jų purtėmės, kaip nuo piktybių dvasių: per daug gerai mes lenkų "draugiškumą" žinome. Vienas lenkų kalbėtojas ėmė lietuvius kolyti ir aiškinti: "Gal jūs nė Lietuvos istorijos neskaitėte, gal jūs nė to nežinote, kad lietuvius karalius Jagaila nesibijojo vest už pačią lenkaitę panelę Jadvygą. Matote jis vedė lenkų, sujungė lietuvius su lenkais, o jūs dabar norite atsidalinti." Tuomet iš lietuvių kareivių tarpo pasigirdo balsai: "Eikit sau po... su savo "vienybę", Jagaila ir Jadvyga. Jūs mus daugiau neprigausite! Mes lietuviai kariausime budami lietuviškuose pulkuose arba budami Amerikos armijoje. Mes greičiau sutiktume dėties su rusais, bet niekuomet nesivienysime su lenkais". Ir tokiu būdu atsikratėme nuo lenkiškos "globos" ir dabar mūsų kempėje yra lietuvių kareivių pulkas iš apie 200 vyrų lietuvių. Apie pusę lietuvių jau išvežė prie kariškų darbų į fabrikus. Viso kempėje Devens yra apie 500 lietuvių. Lietuviško pulko oficerai yra amerikoniai. Mūsų sergantas yra lietuvis, p. Dulskis, geras žmogus. Aš armijoje jokio vargo nematau ir jaučiuosi labai gerai".

M. L. Vasiliauskas, bostoniečiams gerai žinomas, praneša "Sandarai" iš New Yorko, kad influenza jį sučiupo ir jau kelinta diena lovoje kankina. Gerb. M. L. Vasiliauskas važiudamas iš Clevelando į New Yorką lankėsi Bostone ir čia budamas pavadavo sergančius "Sandaros" spautuvės darbininkus. Jis yra "Sandaros" bendradarbis.

New Yorke influenza sirgo ir "Tėvynės" redaktorius, V. K. Račkauskas.

"Gabijos" choro repeticijos vėl prasideda. Pirmos bus ketverge, spalio 24 d. Lietuvių svetainėje, 3 v. v. Visi nariai ir narės ateikite nes pradėsime mokintis "Užburta Kunigaikštį" Nepriklausantis prie "Gabijos" jaunimas kviečiamas ateiti ir prisirašyti.

A. Mockevičius, sekr.

"Gabijos" mėnesinis susirinkimas bus spalio 25 d. 8 v. v. Liet. Svetainėje. Šis

susirinkimas labai svarbus, nes yra daug dalykų aptarimui.

A. Mockevičius.

J. A. Lukauskis gavo iš Svedų - Lietuvių Komiteto pranešimą, kad jo, p. Lukausko, laiškas priimtas ir pajieškojimas Lietuvon pasiūstas. Grįžus atsakymui Komitetas praneš žinias apie jieškomą asmenį.

Norintieji gauti žinias apie savo gimines Lietuvoje, rašykite šiuom adresu.

Svensk - Litauska Komitten
Pots BOX 297,
Stockholm, Sverige.

J. Urmikienė, gyvenusi po numeriu 131 "G" street, staiga numirė spalio 11 d. 1918 m. Dideliame nuliudime paliko vyrą ir 3 metų dukterį. Ji buvo 26 metų amžiaus, paėjo iš Kauno g., Telšių apskr., Kuldaubių kaimo. Po tėvais Jogminaitė. Lai buna jai lengva šios šalies žemelė.

J. L.

Domėninkas Antanavičius, So. bostoniečiams lietuviams žinomas dainininkas—švelnus tenoras, tapo sunkiai sužeistas Francijoje. Jis buvo Liet. Muz. Konservatorijoje pabaigęs kursą chorų vadovo, taipgi gana toli nužengęs dainavime.

"Pileniečių" repeticijos bus seredoje, spalio 23 d., 1918 m. 7:30 v. v. Liet. Svet. Visi aktoriai ir aktorės pasistengkite laiku ateiti, nes turime gerai prisiruosti, kadangi nedaug laiko tebeliko. Aktorius.

Liet. Balso Draugijos susirinkimas įvyks lapkričio 7 d., 1918 m. 7:30 v. v. Liet. Svet. Visi draugai ateikite, nes bus nominuojama nauja valdyba, nuo kurios priklausys draugijos augimas. Nepraleiskime taip svarbaus susirinkimo.

Bals'nis.

Influenza Bostone jau tapo beveik visai apmalšyta. Dab: į dieną nuo jos miršta tik po kelis desėtkus žmonių.

P-lė Zuzana Puišūtė, buvusi Simano Daukanto mokyklos vyriausia mokytoja, kelionėje susirgo influenza ir dabar dą negrįžo iš Brooklyn, N. Y.

Pranas Rimkus, bostoniečiams žinomas dainininkas, iš Clevelando nuvažiavęs į Buffalo, N. Y. susirgo influenza.

P. Bartkevičia iš Cambridge, Mass. lankėsi "Sandaros" redakcijoje ir štai ką pasakė:

— Pirmiausia mano krautuvėje sunkiai parsiduodavo po 25 "Sandaros" kopijas, bet paskutinių numerių lengvai parsiduoda po 50 kopijų. Tikiuosi, kad greitai laiku mano krautuvėje išeis po 100 "Sandaros" kopijų kas savaitė."

Bigelow Vakarinė Mokykla dabar jau atidaryta pamedėliais, utarninkais, seredomis ir ketvergais nuo 7:30 iki 9:30 v. v. Mokslas visiems veltui. Mokinama anglų kalbos, geografijos ir Sv. Valst. istorijos.

Visi yra užkviečiami lankyti šią mokyklą ir naudingai sunaudoti žiemos laiką. Mokykla randasi prieš pat Lietuvių Svetainę, kampas E ir Silver st.

Prakalbos LTKB. atsibuvo pereitą nedėdienį. Kalbėjo vysk. S. B. Mickevičius, kun. Geniotis ir kun. Šleinis. Kalbėtojai aiškino, kaip lietuvių turi žiūrėti į ateitį ir ragino rūpintis Lietuvos lasve. Puikiai padeklamavo P. Karnauskis, P. Budvidis, K. Dapkus, S. Budvidas, ir kiti. Publikos buvo daug ir visi ramiai užsilaukė, aukų sudėjo apie \$10. Vietinio choro nariai pasidaravo prakalbų surengime.

Buęs.

Esperantistų Ratelė.

Yra manoma So. Bostone sutverti lietuvių esperantistų ratelis, arba mokyklėlė, kur, susiję nariai galėtų lavintis Esperanto kalboje. Teko patirti iš daugelio mūsų jaunimo, jogei jie yra labai užinteresuoti Esperanto kalba, ir už tai tikimasi pasekmingo lavinimosi toje srityje. Reiš-

čia, dar vienas naujas dalykas žada pasirodyti pas mus.

Tai yra prakilnus apsi-reiškinimas, kad jaunimas panašioms lavinimosi tikslams sunaudoja liuosą laiką. Esperanto kalbos draugijos yra visame pasaulyje. Prie jų priklauso daug mokslo vyrų. Leidžia savo laikraščius ir knygas, turi mokyklas, laiko kongresus etc.

Norintieji daugiau informacijų kreipkitės laiškais šiuom adresu: **Lietuvių Esperantistų kuopa**, 366 Broadway, So. Boston, Mass.

ŠIS-TAS.

Vienas Bostono dienraštis rašo: "Do you know that Paderewski could play the piano when he was three".

Amerikonai skaito ir stebisi lenko pianisto gabumais, bet jeigu jie mokėtų lietuviškai skaityti, tat galėtų sužinoti, kad Algimantas Šimkutis bytina Paderewskį: jis 19 mėnesių budamas myli piano "pumpum" ir dainas "o-o"!

***

Uosis "Darbininke" rašo "Erškėčių taku". Suduoda per kailį juodamjam "Draugui". Bet jeigu Uosis pasirašytų savo tikrąjį vardą, tat jo kunigiškas titulas geriau įtikrintų davatkas, kad "Draugui" visai neapeina Lietuvos žmonių gerovė.

S.

Geriausi Lietuviški

Zemiau paminėti rekordai lėšuoja 85 centus vienas. Išsirink kuris jums patinka ir prisiųsk pinigų, aš jums nusiųsiu į namus. Rekordai abiejų pusių, t. y. po dvi dainas kožnas.

ĮDAINAVO MIKAS PETRAUSKAS, TENORAS.

- E 3348 — Suktinis. Valia, Valuzė (iš Operos "Sienapiūtė").
- E 3796 — Bernužėli Nesvoičok. Eisiu mamai pasakysiu.
- E 3349 — Prirodino Seni Žmonės, Kur Tas Šaltinėlis.
- E 3350 — Naujoji Gadyne. Dainius.
- E 3623 — Ilgu, Ilgu Man ant svieto. Mano Skarbas. Valcas.
- E 3797 — Jau kad Aš Augau. Šią Nedėlėlę.
- E 3840 — Ant Kalno Karklai siubavo. Šią Naktelę per Naktelę.
- E 3841 — Atėjo Žiemelė. Vai, kad aš išjojau.
- E 2356 — Lietuva, Tėvynė mūsų. Tykiai Nemunėlis teka.
- E 2357 — Birutė. Kur banguoja Nemunėlis.
- E 2358 — Darbininkų Marselietė. Sukelkime kovą.
- E 2392 — Sveiki broliai dainininkai. Ko liudīt sveteliai.
- E 2393 — Saulelė raudona. Jojau dieną.
- E 2394 — Už šilingėlių. Šių nakcialy. (Džukiška daina).

ĮDAINAVO MARĖ IR JONAS ČIŽAUSKAI.

- E 3190 — Tris bernėliai. Vakarinė daina.
- E 3244 — Skambančios stygos. Tu mano motinėle.
- E 3191 — Ant marių krantelio. Saulutė tekejo.
- E 3245 — Gimtinė šalis. Sunku gyventi.
- E 3192 — Giedu dainele. Gegužinės daina.
- E 3291 — Plaukia sau laivelis. Lopsinė.

ĮDAINAVO A. KVEDERAS, BARITONAS.

- E 2223 — Pamyliėjau vakar (Liaud. daina). Draugė. Polka-mazurka.
- E 2224 — Mano laivas, daina. Į sveikatą, maršas. Orkestra.

ĮDAINAVO MARĖ KARUŽIUTĖ, SOPRANAS.

- E 3625 — Miškas Užia. Sudiev Lietuva.
- E 3842 — Sveika Maria. Ave Maria.
- E 1247 — O kur buvai diėduk mano. Įdain. Bradunienė ir Vaškevičius. Ungarų įšokis. Orkestra.

ARMONIKA SOLO IR DUETTAL.

- E 2651 — Vilniaus maršas. Audra, Mazurka.
- E 2652 — Raseinių polka. Kazokas, valcas.
- E 3315 — Stumbriškių polka. Jurgiuo kazokas.
- E 3316 — Polka nuo Rudos. Mažrusiška polka.
- E 2580 — Šalies grožybė, Valcas. Žuvininkų valcas.
- E 2581 — Gražioji polka. Pavasario rytas, polka.
- E 2582 — Kalnų aukštumose, valcas. Kariškas maršas.
- E 2706 — Zemaiečių polka. Gudri, mazurka.
- E 2397 — Klumpakojis. Kokietka, polka.
- E 3798 — Kur vėjai pučia. Esu garbingas vyras.
- E 2705 — Visur linksma. Šok į ratą.

C. P. YURGELUN

377 BROADWAY. SO. BOSTON, MASS.

"TĖVYNĖ" IR MOTERŲ IR VAIKŲ MĖNESINIS PRIEDAS
—VISIEMS METAMS KAINUOJA TIKTAI \$1.00—
Užrašykite ją savo draugams ir pažįstamiems ir patarkite kožnam lietuviui skaityti.
Užsakymus ir piningus reikia siųsti sekančiu adresu:
A. B. STRIMAITIS,
307 West 30th Street, New York City.

DAINOS.

Naujai išėjo mišriam balsam, chorui arba kvartetui, Miko Petrausko dainos —IV Sasiuvinys; telpa 10 dainų. Kaina sasiuvinio 25 c. Už 5 dol. duodasi 25 knygutės.

I ir III Sasiuvinis visai nėra, — išparduota. — "Aras" kvartetas — 40 c. kopija. 20 kopijų už 3 dol. "Girių Karalius" spaudoje. Viena kopija už 2 dol. Kas prisiuočia dabar 2 dol., tas gauna prie to ir "Kankles".

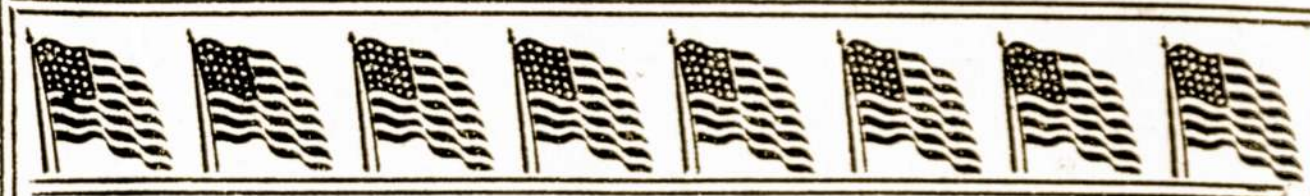
V Sasiuvinys dainų jau atspaudzintas, — tai duettai, tinka bile balsam. Viso telpa 34 dainos. Kaina 50 c. Už 5 dol. duodama 12 knygučių.

Rašyk:

MIKAS PETRAUSKAS

769 Broadway,

So. Boston, Mass.

W. S. S.

WAR SAVINGS STAMPS
Issued by the
UNITED STATES GOVERNMENT

Suv. Valst. valdžia išleido stampas, kurios karės galą pagreitins.

Visi pirkite tas stampas, nes patys turėsite sau peino ir valdžiai daug pagelbėsite.

Stampas kas mėnesis pakija vienu centu brangiau. Jeigu dabar nusipirksite stampų už \$4.12 c. tai 1923 m. gausite \$5.00.

Jeigu dabar nusipirksite stampų už \$82.40, tai 1923 m. gausite \$100.00.

Pirkite visi stampas tuojau.

Parduoda visuose bankuose ir pačtose (post office). Nueikite į pačtą ar banką ir klauskite pirkti

Lietuviu Aptieka

Jeigu norite teisingų vaistų ir nužemintom kainom, tai visada eikite ant 100 Salem st., kur rasite visokių Amerikos vaistų ir Europiškų ir visokių šaknių lietuviškų.

Mes laikome užtikrintas gyduoles nuo visokių ligų, kaip tai: nuo galvos skaudėjimo, nuo užsėnjusio reumatizmo, nuo nusilpnėjimo strėnų, kraujo valimui, nuo uždegimo plaučių, nuo kosulio ir visokių kitų ligų. Taipgi turime nuo visokių slaptųjų ligų ir geriausius patarimus suteikiame, nuo patrukimo del vyrų ir moterų. Atsiminkite, jeigu pirsite pas mus, suėdysite pinigų ir sveikatą. Ateikite visada pas mus, o mes jums patarnausime kuogeriausiai. Pašaukiame geriausiu daktarus per telefoną visai uždyka.

H. CABITT,

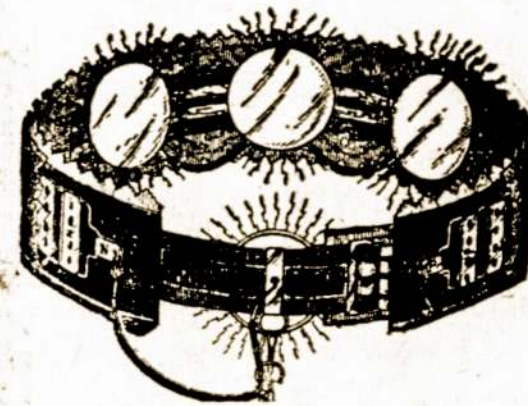
100 SALEM ST.

BOSTON, MASS.

60 DIENŲ ISBANDYMU

DYKAI.

Pirsiųsk 20 c. dabar.

Meskite netikusias gyduoles! Jeigu turite dusulį, reumatizmą, neuralgiją, paraližiją, nerviškumą, sluoigos, bronchito, silpnumą pečių, silpnumą, užkietėjimą ir daugybę kitų ligų, arba skausmą bile kur. Prisiųskit 20 c. del vyriško diržo arba 30 c. del moteriško diržo, idant pagelbėti užmokėti prisiuntimo kaštus. Į keletą valandų mano stebuklingas diržas rasis jusų pačte. Užmokekite rankpinigių \$3.98. Užsidėkite tuojau ir nešiokite kožną dieną pagal nurodymus per du mėnesius, tada bėgyje 60 dienų jeigu nebusite užganėdinti, sugražinkite diržą atgal, o aš sugražinsiu jusų \$3.98. Nereikia laukti, pilnas užganėdinimas. Adresuokite: A. P. OWENS, Dept. 52-E
152 W. 14 Street, New York.

Pranešam Rudeninį Atpiginimą Naujų Madų Sijonų ir Sutų Krautuvės

381 W. Broadway, So. Boston, Mass.

Turim pilną eilę moterių ir merginų siutų, žiuponų, sijonų, suknių ir furs labai prieinamom kainom. Sukalbam Lietuviškai, Rusiškai ir Lenkiškai. Ypatingai priimami Lietuviai. Pataisom dykai. Užėikit pabandyti.

The Up-To-Date Cloak and Suit Co.

381 Broadway,

So. Boston, Mass.

Atdara kas vakaras iki 9 val. Šabatomis iki 12 valandai.